

Свеска XII.

Сарајево, децембар 1890.

Год. IV.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Божићна окружница.

Дионисије милости Божијом Архиепископској и Митрополиш Зворнички и почасни Екзарх Далмације.

Са крилима свеопћег духовног весеља летимо данас пред Вама, о љубезна и славна наша у Господу чада, да Вас поздравим са најзвишенијим поздравом: „*Мир Божији, Христос се роди*“, то јест, да Вам благовјестимо велику радост, која ће бити свему народу, а то је да се је родио вишњи Син Божији и Бог као смирен човјек, да узвиси понижену од гријеха човјечију природу, и да је удостоји царства небесног, као што је то анђео Божији предсказао Јосифу у сну говорећи: „*Он ће избавити свој народ од гријеха њиховијех.*“ Појмо дакле и ми данас са анђелима и пастирима: „*Глава вѣк вишнихъ Богъ и на земли миръ*“, али и негујмо тај Божији мир, и немојмо га удаљивати ни пошто, или отуђивати из нашијех срца. А то једино тијем постигнути можемо: ако напротив изагнамо далеко од срца наших свако непријатељство и мржњу

противу кога му драго то било, јер сваки признати мора: да немир и мржња упропашћавају и руше и куће, и царевине, и друштва и људе, и спремају душе у пакао; напротив пак са удаљењем мржње и непријатељства: и закони се Божији тачно испуњавају и свака се неуредност повраћа у ред, и људи бивају сретни, и друштва расту и множе се. Гдје год дакле царује мир, слога и пријатељство, тамо и вјера Христова царује, и закони се црквени поштују, и слово Божије налази и слушатеља и творитеља, и свако се добро ту умножава; и зла оданде нестане, и ђаво из срца човјечијег бјежи и у дну пакла стропошта се. Јер као што немир, мржња и неслога растављају људе, од чега и порађа се свака несрећа и пропаст; тако мир, слога и пријатељство спаја људе у једну душу, од чега произлази свака срећа и величина, и слава и благодат

Божија за на вјеки. — Слава во вишњих Богу дакле и на земљи мир; мир трубе данас анђели Божији од стране цара царева Бога са небеса. Мир кличу согласно са анђелима и све остале богоугодне и блажене душе, јер је тако благоволио небесни Отац пресвети Бог за човјека. Мир дакле и ми заљубимо и пригрлимо, мир у срца наша усадимо, да би могли и ми прославити се са воплоћеним Спаситељем нашим начеоником мира. Ја несумњам ни најмање да сваки од Вас слушајући у овом најсветијем тренутку ове наше са Божије стране изговорене ријечи, сакрушава се у срцу и жели мир, слогу и љубав, и подвргава себе безусловно Божијем благоволењу. Одбаците далеко од себе сваку и најмању неслогу и мржњу; пригрмите мир, слогу и љубав; узиђите на гору Божију високу, која је лозинка сталности; подвижите ноге ваше приуговљавајући се за еванђелски мир; пружите руке, да примите повијена целенама младенца т. ј. Сина Божијега од пречисте Дјеве Марије, будите вертеп добродјетели; јасли смирености; Витлејем дом хљеба; наситите гладне; напојте жедне; обуците голе и босе; сажалите и помогите удовице и сирочади; утјешите туђинце; посјетите болеснике; ослободите од дуга дужнике; те да овијем и овакијем добрим дјелима братске љубави и милости засвијетли се пред осталим свијетом чи стоћа ваших срца, те да се заори и небо

и земља од пророчанске цара Давида изреке: *Да и Ви са вашом искреном и нелицемјерном вјером у Христа Спаситеља, вашим православним благочестијем, вашом међусобном слогом, љубављу, добрим споразумом и добрим дјелима брашског милосрђа према невољницима припадате ономе роду, о коме као што мало прије рекосмо цар и пророк Давид изрекао је: „Сѣи родъ ищщихъ Господа, ищщихъ лице Бога Иакова“, т. ј. „ово је онај род, који тражи Господа, и који су ради стајати пред лицем Бога Јаковљева“.* Тако дакле — љубезни моји — тако велим, поспремљеним са оваким добрим т. ј. осјећајима и добром вољом и дјелима, појте једнодушно и као из једних уста и језика данашњу анђеоску пјесму, и то у име признателности и благодарности ваше према милостивом Богу. Појте велим, појте: „Слава во вишњих Богу и на земљи мир, мир, мир! Са овим дакле и оваким радосним усклицима, честитамо вама свима из савг нашег срца пресвето и спасоносно Рождество и Богојавленије Христа Бога нашега, и ново Спасително љето желећи очински: да оно нама свима буде изобиљно у здрављу и свакој доброј срећи, и да Бог да још многа и многа сретна љета дочекивати у најповољнијем здрављу и сваком задовољству. Амин.

Д. Тузла, 12. децембра 1889.

Ваш Архипастир и топли к Богу молитвеник АЕ и Митрополит Зворнички:
Дионисије.

Неколико ријечи о нашим свештеничким сједницама.

Свакоме друштву на земљи, ако оће да му рад успјешан и од користи буде и да постигне циљ, за коју је засновано, потребно је чинити јавне договоре, с којима ће претресати, поправљати и у ред доводити све, што већина људи и

чланова, — који то друштво сачињавају — за цјелисходно нађе.

Наша православна црква јест скуп свију приврженика јој, који њена предања исповједају и заповиједи јој слушају, па и за тај скуп свију

вјерујућих, нужни су били састанци — под називом васељенски и помјесни сабори, и ти своје поријекло воде још од Христових апостола. Без тога није се могло велико друштво црквене заједнице усавршавати, — нијесу се могле разне мане и јереси тријевити ни исправљати.

Па у колико је то изискивала потреба велике религиозне заједнице, у колико ни друга друштва на земљи и држави једној не могу опстати, ако се неће у неко одређено вријеме скупљати и ријешења доносити на све оно, што у корист једнога друштва или задруге иде, у толико ни црквена јерархија не може напредовати без таквих састанака.

С погледом на ту потребу, коју кратко овдје истичем, обнашло се да и наше српско-православно свештенство у Босни и Херцеговини треба да има своје састанке, који су названи именовани „свештеничких сједница“.

Нашему свештенству у овим покрајинама, не достаје довољна знања и спреме, да би својој светој, али и мучној задаћи одговорити могло. Већина нас је, који теоричног школског знања нијесмо имали прилике докучити; а што који и зна то је научно прифатно код неког мањег учитеља, свештеника или неће у ком манастиру. Ми нијесмо криви, што су нам такве прилике у претпрошла времена сметале, и то с разних страна, па нам за то ни замјерати не треба. — Неће дуго времена протећи, ми ћемо сви старији помријети, а мјеста наша попуниће људи, који се данас — фала Богу — више изучавају и ти ће доносити у своје парохије више знања, само би требало да узимаду ону љубав и истрајност, ону смјелост и пожртвовање, које и стари свештеници имадоше, дјелујући за вјеру и народ свој у онијем мучним временима, и до краја остајући вјерни својој цркви, вјери и народности српској.

Ми имамо данас нашу рељевску богословију, у којој дјелају професори њени, људи испитани и оспособљени, људи искусни и ваљани. Осим тога, тврд и редован надзор над тим заводом води в. з. влада, наша високопр. Конзисторија са Његовим Високопреосвештенством Господином Митрополитом, и, колико се до сад увидити могло, из тога завода излазе свјесни млади људи, којима треба још познати људе, испитати прилике, проучити околности, и према свему томе свој рад као будући свештеници да удесе, па

се онда, с Божијом помоћи, нећемо бојати за вјеру, нећемо стрепити од онијех, који би хтјели, да нам наше светиње дирају и праћедовске аманете крље.

Тијех нових свештеничких кандидата, има неколико, који су свршили рељевски завод, но како данас изгледа, тај је број врло мали, те су нам за то многе парохије празне а српске вјероисповједне школе све једнако попуњавају се странцима — учитељима.

Из наведенога види се, да би нам дуго било чекати, док се у свој цјелини својој наше свештенство знањем просвјетли и зближи, па да тек онда почињемо радити, а данас да стојимо скрштених руку, за то су међу нама још од прије засновате „свештеничке сједнице“, које ће у неколико моћи послужити као мала школа старијем свештенству, а млађему ће дати полјета, да своје знање не држи закопано, него ли да га употребити на корист цркве и народа.

Ја мислим, да нема тога брата свештеника, који би, ако ће зрело да мисли, могао казати, да су нам свештеничке сједнице излишне. Та, стара му мајка, да ништа друго нема ту радити ни вијећати, него ли само, да се тако на једном мјесту састанемо, видимо, за братско и јуначко здравље испитамо и о нашим потешкоћама коју рекнемо; па ето само то чини, да се против наших сједница не може говорити; па, ако још преставимо себи дужност, коју смо с Христовим бременом на себе узели; ако схватимо нашу тешку одговорност према Богу и властима; ако на послетку, увидимо и друге потребе вјерске и народне, чему ћемо само братски и сложено удружени у неколико моћи задовољити, онда се ни мислити не да, да је ко од нас против тијех сједница!

Сад, кад то све знамо и видимо, онда, браћо, сложено сви на рад! — а да би тај рад могао имати реда, да би се могло знати, шта се све у тим нашим сједницама претресати има, то се обналази за нужно саставити оваки

Програм.

Тај програм имао би се односити:

- а) на нас саме свештенике,
- б) на цркву и школу нашу српску и
- в) на народ наш.

І. Свештенство

би имало у својим сједницама:

- 1) Водити своје послове и договарати се о вршењу свештених обреда, па гдје се примјети

који недостатак у свештенодјејству ком, то исправљати и одређивати, да се сви држе једнообразија ;

2) Поучавати се међусобно и читати бар по један користан чланак или одејек каноничких правила ;

3) Одређивати, шта који има радити у оном, што му као пастиру у дужност спада. Овамо иде и прегледање парохијалних матрикула и циркулара ;

4) Опомињати а по потреби и укорити оне, који свој посао занемаре или у овом или оном погријеше ;

5) Купљење претплате на листове, које свештенство држи, а тако и на друге потребе, ради којих би духовна власт извољела одредити у току између једне до друге сједнице ; и

6) Међусобно поучавање и подстрекавање на рад.

II. Црква и школа

су нам главна брига, те ће се одређивати :

1) Ред којим свештенство треба да служи, и то, ако нема своје цркве, то у сусједној парохији, гдје му долазе парохијани, да тамо са домаћим свештеником уредно служи ;

2) Настојавати, да се у црквама, особито већим зборовима, народ поучава и поучне бесједе говоре ;

3) Да се у црквама чистоћа набљудава и сваки неред отклања ;

4) Настојавати, да се црквени иметак унапређује ;

5) Чувати и бранити цркву, ако јој, ма од кога било, каква штета, саблазан или омаловажење пријетило буде ; и

6) Настојати са црквеним општинама, да су нам наше српске школе у реду, да не падају, но да се по могућности подижу ондје, гдје су веће парохије и бољег стања, у којима искључиво православни елеменат живи и то поред парохијалне цркве.

III. Народ

нам је најглавнија брига, за то се треба бринути :

1) Да је сваки парохијанин доброг моралног и религиозног владања ;

2) Да се из парохијана тријебе разни пороци, мане, и зли обичаји ;

3) Да се завађени брачници мире и на брачну слогу и супрушку љубав и вијерност упућују ; а тако свађе и остале распре и зађевице у народу и општинама умањују и искоријењују ;

4) Да се ријечју и дјелом учи свијет, да буде ваљан и радан, и да поштује законе и одредбе црквене и грађанске власти. За то се има на свакој сједници узети бар по једна тачка из народа, те му или неку ману предочити или га на нешто корисно упутити ; и

5) Да се препоручује, да парохијани буду вијерни својој народности, те да своје чува, а туђе не дира.

Тако истакнутога програма имало би се свештенство при својим сједницама држати, па па би нам се тако углед и наш и цркве наше могао одржати на оној висини, на којој је стајао онда, кад но су наши стари предци и морално и материјално боље стајали и побожни, постојани и поштени били.

При држању сваке поједине сједнице, имао би дотични прото или надзиратељ на то све обзира узети, те тако за дневни рад истицати члановима сједнице сад ово, сад оно, — у чему се и зашто кад већа потреба појави.

Лијеп је, користан и поучан чланак „Подигнимо удружење“, кога је неки у Христу брат наш „поп Јован“ у IX. и X. свесци Источника од о. г. страна 330 написао, те би му се и ми сви требали придружити. — По примјеру свештенства у Краљевини Србији и ми би сви требали састајати се годишње у главни скуп, и то, да богме, требало би у престолници босанској — Сарајеву одредити и тамо главни одбор засновати ; но ја би бар с моје стране рекао, да још није вријеме о том, пошто ни половина свештенства не би тамо могла отићи, једно због даљине, а још више за то, што се нема трошка и што се парохије не могу оставити. У мјесто тога, могли би се, бар за сад, главни годишњи скупови одредити у окружном мјесту код прото-презвитерата. Она у Христу браћа — окружни протојереји или надзиратељи, који су тамо, требали би, што прије, да то свесрдно прихвате ; а Влада са нашом Конзисторијом, по свој прилици, такве би састанке и одобрила ; а послје би дошли и на оно, што врли у Христу брат „поп Јован“ препоручује и жели.

О свему томе, могу и остале проте и надзиратељи у јавности коју рећи, — ако оће ? — па сад да чујемо и њих !

Босанска Крајина 1890.

Један прото С.

Неколико примједaba на нацрт правила за потпомагање удовица и сирочади свештеничкијех у Д. Б. Епархији.

Што се тиче капитала о њему је доста казано у 9. тачки н. пр. да се неће интересом повећавати него само улозима (т. 2.), али томе треба додати још и ово: да се тај капитал не смије никада окрњити нити и у што употрјебити. О интересу пак ја бих бијо мишљења, да се дијели сразмјерно док се установи одређена свота, одмах прве године после установе фонда, само оним свештеницима који изнемогну, свештеничким удовицама, сирочади или родитељима према т. I. који буду исплатили основни улог. А у случају да свештеник који улог плаћа изнемогне у својој свештеничкој служби, или да умре а да остави након себе удову попадају, сирочад или изнемогле родитеље, прије него је основни улог исплатио, то би за ове требало уредити да уживају потпору из фонда према децималима уплаћеног улога. Ради тога што има доста свештеника који би ради били да што прије и што боље осигурају себе и своју породицу у случају изненадне несреће, држим да би требало створити у правилима и ту тачку: да свештеници који имаду вољу могу плаћати у фонд двострук па и трострук основни и редовни улог, и да према томе улогу имају право они или њихови наследици на двоструку или троструку потпору. То би се увести могло јер од тога нема штете установи а ни ушитрба осталим улагачима.

Друга глава нацрта правила говори о управи фонда и даљим одредбама. Ја прије него почнем говорити о тој управи забавићу се мало о дужностима чланова установе и њивим правима. Што ћу учинити овди зато, што држим да се тек по одређењу права и дужности чланова установе може одредити и управа њена.

Члановима ове установе требало би уредити да спада за сада у дужност, да своје улоге под а) и б) т. 2 нацр. прав. плаћају у два пута годишње, и то прву у мјесецу јануару а другу у мјесецу јуну, као што и тачка 8. нацр. прав. вели, јер је тада најлакше свештенству те улоге и плаћати. За оне који би напустили то плаћање редовног и основног улога (т. 15. нацр. прав.), ваљало би увести да губе право на потпору како они тако и њиве породице, а и на повратак до тада уплаћеног улога. Да је члан установе

плаћати престо, имало би се сматрати, ако пошљедњу рату неби исплатијо најдаље до мјесец дана послије платежног рока. Ово је врло нужно увести зато, што нас има доста равнодушније према установи и лијеније на плаћању, па би без тога редовна уплата рамала, и интерес се капитала губијо, и што би се тијем отешћавало тачно вођење благајнички књига о приходу и расходу.

Права чланова ове установе нијесу управо ни изложена у нацрту правила, осим што се нешто узгредно о тима споменуло у тачки 4. и 10. Ја држим да би ради тога, да установка нађе што бољег одзива и да јој се лакше управа одредити могне, било нужно та права проширити и означити поименице, јер није дости само обвезати на плаћање, а не дати права.

По томе у овој установи требали би да имају права они, који плаћају редовно основни и редовни улог:

а) да присуствују особно или преко замјеника гл. скупштини;

б) да бирају управни одбор;

в) да буду бирани у управни одбор;

г) да уживају потпору из овог фонда и то:

I. Свештеник у старим годинама након 30 годишње свештеничке службе, или у случају несреће ако је и млађи за свештеничку службу остао неспособан;

II. Попадаја свештеничка до удаје или смрти, и док се морално владала буде како јој доликује;

III. Сирочад свештеничка и то мушки до 18 година а женска до удаје. А она која су саката и за рад неспособна до смрти њихове;

IV. Родитељи свештенички до смрти, ако се докаже да су саморани и без икакве друге помоћи.

Мјесто тога што би се према нацрту правила т. 14. имала давати годишња потпора кћерима свештеничкијем приликом удаје, оправданије би било да се даје доживотно онима, које, како брат Растко вели остану не удате, или оној сиромашној ћеди свештеничкој која буду саката и за рад неспособна.

О управи фонда и њеном раду говори се у 4. 5. 6. 7. 8. 11. 13. и 14. тачки нацр. правила.

О томе је много говорио у својим примједбама брат Растко, па ћу и ја држећи се његове изреке — „да би о њеном устројству требало много више рећи но што се у нацрту правила пише“ — казати моје мишљење, а то је: да би особито нужно било изрично означити управу фонда, њен дјелокруг у опште, и дјелокруг сваког појединог члана њезинога. Оправдавати ми то мишљење није потребно, оправдо га је у неколико брат Растко; но доста ће бити кад само речем у име оправдања, да тако постоји у свима правилима свију оваких заклада које су законом потврђене

Зато би по моме мишљењу требало уредити, да овом добротворном закладом управља сасвим посебан управни одбор у Сарајеву, и да овај има своје пододборе у свима протопрезвитератима. Главну контролу свега тога рада и избора одбора, требала би да врши главна скупштина свију чланова фонда.

Тај управни одбор имао би се састојати из пресједника, подпресједника, благајника, дјеловође и 4 члана одборника. Он би се требао бирати на три године. Над радом главне скупштине и управног одбора треба да води надзор Конзисторија.

За предсједника управног одбора нужно је да се узакони, да мора бити увјек Њ. В. госп. Митрополит а за подпресједника окружни прота. Сви остали часници и чланови овога одбора, требало би да се бирају из круга свештеничкога без разлике звања и положаја, само ако плаћају редовно основне и редовне улоге у фонд. — И кад би се тако уредило, онда би се тек одклонила свака сумња, која би могла пасти на управу фонда и њезин рад. Што се тиче тога да се у управни одбор бирају свештеници који су ближе Сарајева (т. 3. нац. пр.), ја бих био зато сугласан са нацртом правила, али пошто би се, како напријед наведох, по праву које сваком члану фонда припада, има одбор бирати из свију чланова његови, не обзирући се на мјесто и даљину његову од сједишта управног одбора, то би тај навод морао пасти. Међу тим ако би се хтјело узети у обзир да би се избором лица у управни одбор која су далеко од Сарајева, отешчавало тачно држање редовни сједница одборски, дочим такви чланови које због парохијални дужности, које због недостатака нуждни трошкова за тако често путовање, не би могли тачно сједницама

присуствовати, поред њиве најбоље воље, за то, онда би се могла увести у правила посебна тачка, у којој би требало навести: „да чланови који бирају треба да при избору имају у виду ту околност, и да по могућности бирају у одбор свештенике ближе Сарајеву.“

Пододборима имали би се сматрати сви протопрезвитерски уреди односно сједнице свештеничке.

Дјелокруг рада главне скупштине управног одбора и пододбора као и сваког часника и члана истих, могао би се, у колико се барем за сада нужда указује, док фонд ступи у кријепост, те се и правила према потреби почну удешавати извести у околико и рећи:

1. О главној скупштини.

1. Да главну скупштину сазива пресједник управног одбора сваке треће године у мјесецу јуну (јер је тада свештеницима најлакше икупљати се и оставити парохијалне дужности);
2. Да се на главној скупштини бира управни одбор и то изборним листама;
3. Да се главна скупштина брине и одређује гдје се има давати или чувати капитал фонда (тачка 7. нацрт пр.);
4. Да чини поједине допуне и измјене правила овога фонда, које се према потреби укажу (тачка 17. нацрта правила);
5. Да претреса поједине предлоге и закључке управног одбора;
6. Да одређује потпору која се има давати из овога фонда;
7. Да прегледа рачуне о приходу и расходу фонда; и да
8. Прегледа управу и рад управног одбора.

Да главна скупштина имадне своју праву ваљаност, треба у правилима истаћи 2/3 да морају бити на истој најмање чланова фонда, у противном случају да се може заказати на мјесец дана касније и свршити са тада присутним члановима скупштине.

Управном одбору кога главна скупштина избере, за сада би се могло у дјелокруг одредити:

1. Да побира од пододбора улоге за овај фонд означене у 2. тачки правила, и да их смјешта по скупштинском закључку на камате;
2. Да чува обвезнице и све вредовне папире овога фонда;
3. Да води рачуне о приходу и расходу фонда;

4. Да води надзор над подборима о скупљању улога, и да ове нужним наредбама поучава и у раду руководи;

5. Да дијели потпоре скупштином одређене невољницима, и да у томе истражује нужне исправе (тачка 11. нацр. пр.);

6. Да рјешава поједине предлоге подбора и свештеника, у колико ти у његов дјелокруг спадали буду;

7. Да приређује извјештаје о раду и напредку фонда, о приходу и расходу, и да их подноси главној скупштини на увид и одобрење. (т. 8. нацр. прав.);

8. Да позива свештенство, и да настоји да се ако је могуће сваке године држи по једна или двије духовне поучне забаве или јавна предавања у корист овога фонда;

9. Да држи тромјесечне сједнице;

10. Да води сједничке записнике;

Подборима односно протопрезвитерским уредима требало би опет одредити:

1. Да шире међу свештенством и народом љубав и пожртвовање овој добротворној циљељи, и да скупљају што више чланова фонда;

2. Да побирају према установи ових правила од подручног им свештенства улоге и да их временом оправљају управном одбору;

3. Да извјештавају управни одбор о потреби којег у њихову подручју изнемоглог свештеника, и да у ту сврху прибављају и одбору шаљу нужне исправе (тачка 12. нацрт. правила);

4. Да извјештавају управни одбор о смрти свештеника који у њиховим подручјама помру, и о стању њихови породица, ако су исти били чланови овога фонда (тачка 11. нарт. правила);

5. Да извјештавају управни одбор о стању оних, којима пружена подпора из овога фонда по правилима истога не припада (тачка 13. и 14. нацр. правила);

6. Да држе сједнице у сврху овога рада 4 пута у години, т. ј. свако три мјесеца да води о томе посебне сједничке записнике, и да о раду сваке сједнице извјештавају управни одбор.

Као посебне дужности поједини чланова управнога одбора за сада би се могле одредити и то:

Пресједнику да сазива скупштину и да овој пресједава, да наређује одборске сједнице, да прописује дневни ред сједница, да заступа особно или преко свога замјеника управу фонда код

свију власти и иначе у свакој прилици, и да води надзор над радом дјеловође и благајника.

Подпресједнику да врши исту дужност у осутству предсједника и иначе да има у сједницама гласа као и сви други чланови одбора.

Благајнику да води све књиге о приходу и расходу фонда, да издаје потпору по одређењу скупштине и управног одбора, да о томе извјештава управни одбор, и да чува са пресједником заједно обвезнице и вриједносне папире фонда.

Дјеловођи да води све књиге што на њега спадају, да води записнике сједница, и да врши сву осталу кореспонденцију у договорима са пресједником.

Члановима одбора да у сједницама подпиру остале часнике одбора савјетом и радом, и да стављају нужне предлоге у корист фонда, и да све заједнички рјешавају.

Прелазећи са управе фонда на њене опште установе, изнијећу моје мишљење о дијелењу подпоре (т. 10 нацрта правила). У истој тачки вели се да ће се потпора дијелити невољницима у два пута т. ј. свако пола године. Ја мислим да би било много оправданије дијелити потпору из овога фонда невољницима сваког мјесеца, јер ако би им се та издавала у пола годишњим ратама, то би многи исту прије времена истрошили у својој оскудици, јер им и тако неће бити довољна да покрије све нужне потребе њиве, па би усљед тога било више невоље и досађивања управи фонда. Ако би се указала потреба код појединих да им треба нешто за зимницу или љето набавити како брат Растко у својим примједбама вели, то би се онда таквим могло на молбу њиву дати неки мали предужам, који би се касније од њихове мјесечне потпоре одбијао. Неоправдано је дијелити потпору у полугодишњим ратама и с те стране, што је неизвјесно кад ће који од тих невољника престати с правом на потпору, па би се тијем фонд штетио. Дочим би многи могли примити потпору данас а кроз неколика дана престала би потреба да им се потпора даје.

Што се тиче тога да се одреди извјесна свота потпоре невољницима по прједлогу брат Растка, ја држим да то за сада није никакво могуће учинити, јер се незна ни колико ће свештеника плаћати улоге, нити колики ће капитал фонда бити, да се по томе иста уреди, мишљење је моје да то треба оставити првој главној скуп-

штини да она проучи и стално одреди, јер ће се само до њена држања барем од прилике моћи знати број чланова фонда, стање његова капитала, и добит са којом ће се моћи располагати, а тако исто и број невољника.

Тачка 16 и 18 нацрта правила сасвим су умјесне и оправдане, па би их требало по моме мишљењу и оставити у потпуној цјелини.

Прије него завршим ово неколико скромни примједби, дотакнућу се још узгредно ријечи нашег брата Растка, који вели да би требало да се у правилима уврсти: да је сваки свештеник већ својим звањем (био он мирског или монашког чина) подложен прописима и захтјевима ове установе, и да се поради те да се протегне мета не само на Д. Босанску епархију него и на Херцеговачку и Тузланску.

Обвезати правилима фонда или каквом наредбом сво свештенство да је подложно установи, и да је хоће неће, море или неморе потпомаже, било би с једне стране и оправдано, а с друге стране и врло убитачно по саму установу. Оправдано би било, кад би било уређено свештеничко стање, па би сваки свештеник имао свој осигуран доходак, као код друге наше браће, који оваке установе засноваше, у таком случају неби могло нити смјело бити изговора да се установа не може потпомагати. — Али пошто то није изведено код нас, и пошто се неће ни извести поред свију наши жеља тако брзо и лако, и пошто је наше свештенство већом части сиромашно које због те неуредбе, које због сиромаштва и самог народа са којим и од кога живи, па је нужно и најпотребнијег издржавања, то би збиља у таком стању а при таким његовим околностима било не умјесно подвргавати га помоћу силе и власти закона овој установи. Тим прије што се никаква така добротворна установа силом и под притиском силе не заснива, и што та употреба не одговара њеној цјели. Искусством смо освједочени да све рамље што се под притиском туђе силе извађа. Па и овди нас то исто искуство поучити може, да би било свештеника више који би због тога притиска и тачке *мораш* напустили ту добротворну установу и њењу племениту цјел, него оније који би је помогли. Моје је мишљење у овоме: да је најбоље оставити на вољу свештенству да се само промисли о установи и њеној цијељи, о својој будућности, па да је подпомогне. Свештенство пак без разлике

стања материјалнога биће свјесно и знаће цјенити важност ове установе — овог јединственог начина, којим своју и своје породице будућност осигурати може, појмиће нужду која му се сваки даном то више указује, да тај начин употребити па да себе и своју породицу осигура; та ваљда је данас ако нигда прије увидило ту потребу да само себи помоћи мора, јер је мање више са свију страна напуштено и своје примихљању о опстанку и будућности остављено. Ја држим из освједочења о мени и неколицини моје браће, да ће сво наше свештенство добровољно примити ову нашу покренуту мисао и притећи у помоћ по могућности да се иста што прије оствари. Држим а тако и треба да буде, да овди у овој јединственој добротворној установи која се изкључиво нас свештеника и нашег опстанка тиче, неће изостати ни онај који је осигуран у својој будућности, а ни онај који је оптерећен породицом, а уз то сиром да улоге нема од куда плаћати. Први ће као богат свештеник, као патриота и искрен у Христу брат и друг своје сиромашније браће, помоћи ову добротворну установу својим улогом, јер му до тога стало није. Он га неће завалити него као таквог који га плаћа а подпоре не потребује, него је својој сиромашнијој браћи припушта да је уживају, — уздићи као добротвора ове установе, као пријатеља и искрена друга свештеника. А други ће као свештеник чије је стање како рекох и у садашњости неосигурано а камо ли у будућности, појмити потребу тога осигурања, па ће као искрен пријатељ себе самога, и своје породице као њен старатељ и смртан човјек, који незна шта га чека дан шта ли ноћ, шта му може бити од данас до сутра, и у чему ће своју породицу оставити, поред своје највише потребе и сиротиње прегети, од свога залогаја уштедити и користећи се овом установом себе и породицу у истој барем за будућност осигурати. Та то може лијепим начином сваки учинити, нарочито кад му се олашка плаћање улога, и кад промисли да у ту сврху има плаћати само 15 фор. годишње за први 10 година а доцније 5 фор. дакле по 1 ф. и 25. новч. мјесечно.

Зато рекох и остајем при томе да свештенству треба оставити на његову вољу да по својој убојењу помогне и у живот приведе ову установу. Стављајући сваком на душу нека исту добро проучи и нека је подпомогне што је мо-

гуће у вишем броју чланова, јер је ово једини пут и начин којим сами можемо нашу будућност осигурати, па у томе треба да заједнички учествујемо, да сви заједнички порадимо и да започету установу свима нама подпомогнуту у дјело приведемо, да нам се не припише кривица да нијесмо у стању и себи самима помоћи, и за себе нешто опште корисно извести и уредити.

Још при урађивању правила ове установе, ја бих био мишљења, па нека ми то свако осуди, ако је за осуду, да не само што би требало ради братске заједнице и тога да се доскочи општој невољи свештенства у Босни и Херцеговини допустити, да се ова установа протегне на Херцеговачку и Тузланску Епархију, него да би требовало оставити слободно у правилима исте још и то: да могу наше срп. православне општине, које нијесу у стању својим свештеницима у случају старости и изнемоглости према годинама њиве службе пружити икакве помоћи, у овоме фонду осигурати исте својим улозима с правом на потпору. Ово је у колико се мени чини важна тачка за прилике у нашој домовини. Њу би требало добро проучити и при склапању правила у обзир узети. Општине пак имале би много разлога да притеку

у помоћ приликом ове установе овим начином своје свештенству, а главни је разлог тај што би тијем чином, кад би се уредило, задужиле своје свештенство да буде онако како му дужности народног српског свештеника изискују да је.

Завршујући ове примједбе које нијесу ништа друго него искрена жеља да се покренута установа по потреби уреди и што прије у дјело приведе. Мишљења сам тога да би наша преч. Конзисторија најбоље учинила кад би — пошто јој своје свештенство епархијално изјави своје жеље и примједбе на нацрт правила ове установе, — сазвала главну скупштину од оних свештеника који су се пријавили да ће бити чланови установе, да се на тој гл. скупштини изабере управни одбор и правила са примједбама претресу и уреде.¹⁾ А свештенство да у томе не оклијева него да се што прије одазива, да се установа што прије у дјело приведе.

П. С. Т.

¹⁾ Овом приликом, могло би се покренути питање, — кад буду на окупу већина свештеника, — да се установи опште удружење свештеничко у појединим епархијама у Босни и Херцеговини. То би од велике користи било не само за свештенство, но за нашу цркву и православље.

Уред.

О КОЉИВУ.

У VI. свесци овога листа, штампан је чланчић г. Милоша С. Анђелковића, свршеног биоградског богослова, с насловом: „*Шта означава жито (кољиво), које се спрема при погребу, парастосу, слави (крсном имену) и задушницама?*“

У истом чланчићу, г. Милош прво је рекао: „да обичај, да се при погребу итд. носи у цркву кувано жито, има смисао и карактер догматски, који је основан на ријечима Господа Хеса Христа „заиста, заиста Вам кажем, ако зрно пшенично паднувши на земљу не умре, онда једно остане; ако ли умре, много рода роди“ (Јов. 12, 24.), и на рјечима св. апостола Павла: „Безумниче!“, ти што сијеш не ће оживљети, ако не умре.“

И што сијеш не сијеш тијело које ће бити, него голо зрно, било пшенично или друго какво.

А Бог му даје тијело како хоће, и сваком своје тијело. (I. Кор. 15, 36—39.) (Г. Милош навео је из поменуте главе стихове 35—44.)

А за тим је растумачио, од куд назив „жито“, „кољиво“, „кољево“ код нашег народа, рекавши, да се ти називи датирају из старог многобожачког доба, кад су на жртвеник приносили за клање својим боговма разне животиње, па пошто се и жито приносило такође на жртвеник — Богу, добило је од ријечи „клаши“ (жртве) свој назив „кољиво“, „кољево“.

Тврдњом својом, да обичај, да се при погребу, парастосу итд. носи у цркву кувано жито „има смисао и карактер догматски“, показао је г. Милош, да не зна, шта означава и да нема јасног појма о ријечи „догматски“, јер да зна, и да га има, не би могао рећи, да „кувано жито има значај и карактер догматски“.

Да је г. Милош проучио 12. главу Јовановог јеванђеља, морао би и сам увидјети, да је рјечма у 24. стиху Исус Христос хтјео ученицима својима, и народу, што га је пратио из Витаније у Јерусалим, по васкрснућу Лазаревом,

појмљиво преставити, и убједити их о нужности своје смрти, ради свога васкрснућа, те им је за то и рекао: да као год што жито мора у земљи прво умријети, да узмогне рода дати, да тако исто мора и човјек прво умријети, да узмогне по том васкрснути.

А што је он за примјер узео баш жито, тиме није мислио, да се само са „житом“ може сравнити човјечија смрт и васкрснуће, што се види из тога, што св. апостол Павле, који је такође хтјео појмљиво преставити и растумачити смрт и васкрснуће, рече: „Безумниче!, ти што сијеш не ће оживљети, ако не умре.

И што сијеш, не сијеш тијело које ће бити, него голо зрно, било пшенично или друго какво“.

Из овог се дакле јасно види, да како некувано, тако исто и кувано жито, нема смисао и карактер догматски, но да је „жито“, како Исус Христос, тако исто и св. апостол Павле употребио само за сравњење за смрт и васкрснуће човјечије.

Како је, за што је и кад је постао у Хришћанској цркви обичај, да се прави „кољиво“, и шта оно означава, ево прилике и г. Милошу да и он то све дозна, а с њим сви они од читалаца овог листа, који до сад то нису знали.

Познато је, да се у свакој служећој цркви, у суботу прве недјеље великога (ускршњега) поста, која се од старине зове „Теодоровска субота“, освећује кољиво и раздаје народу.

Гдје није обичај, да се у ту суботу одржава служба, освећује се кољиво у петак исте недјеље на служби пређосвећеној. Гдје — гдје пак освећује се оно и раздаје и у петак и суботу.

Наша дјевојке — бар у Сријему — враћају са истим кољивом, и међу пред спавање под главу неколико зрна од тог кољива, те држе, да ће те ноћи снити онога, ко ће им бити муж.

Како је и зашто је уведено, да се Теодоровске суботе освећује у цркви кољиво и раздаје народу, наводи се у тријоду (књизи, у којој се налази све оно, шта се има у цркви појати и читати од недјеље „Митарја и Фарисеја“ па све до васкрса) у синаксару, и ако не баш са свим онако, као што се наводи у црквеној историји.

Ја ћу овдје у главном навести и по синаксару и по црквеној историји, како је и за што је уведено да се Теодоровске суботе освећује кољиво.

Први Хришћани строго су држали на пост прве и последње недјеље великога (ускршњега) поста, а тај су обичај попримили од старозавјетне цркве, у којој се такођер први и последњи дан неких великих празника особено светковао.

Њима је још у дјелима апостолским казано, да се чувају од прилога идолских и од крви и од удављенога (дјела апостолска 15, 29.), те знајући за то одпадник (Аpostata) Јулијан (Флавије Клаудије Јулијан цар 361—363) унук Констанција Клора а зет Константина великог од друге жене Фаусте, био је у почетку хришћанин, а по том одрекао се хришћанства, те га за то и прозваше „одпадником“ (apostatом), заповједи антијохиском намјеснику 362, да прве недјеље великога (ускршњега) поста, потајно даде попрскати крвљу идолских прилога сву ону храну за свакидашње живљење, што се продавало на тргу, и коју су Хришћани куповали. Тиме је он хтјео исемијати хришћански обичај и оскрнавити их.

Ну тај његов недостојан умишљај, не испадне му за руком.

Св. великомученик Теодор Тирон (мученичком смрћу умро 17. фебруара око 306. у Амасији, вароши у малој Азији, престоници краља од Понта, за владе римског цара Аурелија Валерија Максимијана (284—305.), јави се у сну архијереју, управо патријарху антијохиском Евдоксију (Евдоксије био је у Антијохији од 357—358., као патријарх Аријански, као што наводи митрополит Порфирије у „Труды Киевских Академій“ 1874. и 1876“, а у Цариграду наводи се као патријарх од 360—370. Евдоксије. Како се у синаксару у тријоду не каже у ком је граду био Евдоксије архијереј, или као што се у историји на једном мјесту спомиње као антијохиски архијереј, а на другом као цариградски патријар, биће, да се св. Теодор Тирон јавио антијохиском Евдоксију, јер се и у синаксару каже, да је био „неправи и неправославан архијереј“ т. ј. аријевац. Година његовог јављења биће да је у историји добро наведена, у синаксару не наводи се година, а Порфирије биће да је пофалио у наводу код антијохиског Евдоксија, јер 357—358. Јулијан и није био још цар), те му каже за намјеру Јулијанову.

Подједно заповједи му, да у чисти понедељак сазове све Хришћане, и да им забрани куповати на тргу оскрнављену храну.

Евдоксије не знајући, чиме би се Хришћани изхранили прве недјеље, пошто сам није имао толико хране, да би их могао изхранити, упита св. Теодора, чиме ће се Хришћани изхранити, на што му он одговори, да те недјеље једу само „кољиво“ т. ј. кувано жито, заслађено с медом, те да се њиме изхране.

Евдоксије послуша савјет и науку светог Теодора и тако осујети намјеру Јулијанову, и за спомен тога догађаја, још у IV. вјеку установљен је обичај, да се у суботу прве недјеље великога (ускршњег) поста, у спомен св. великомученика Теодора Тирона освећује и раздаје кољиво, који се обичај и дан данас одржао и сачувао у источно-православној цркви.

Патријарх цариградски Нектарије (381—973) први је описао, за што се светкује памет св. великомученика Теодора Тирона у прву суботу великога (ускршњег) поста.

Доцније су Хришћани прво у част и славу појединим светитељима, о њиховом дану, кад им се спомен светковао, приносили у цркву на

освећење кољиво, а по том и на парастосе својим умрлим сродницима, доносили су у цркву кољиво.

Наш народ, кад је примио од Грка хришћанство, установио је један обичај, који није постојао у грчкој цркви, т. ј. крсно име или славу, узевши свака породица за свог кућевног патрона, у мјесто свога дотадашњег домаћег бога, оног светитеља, који је падао у онај дан, кад је примила хришћанску вјеру, и тог је дана доносио у цркву кољиво на освећење.

Кувано жито у кољиву, по доцнијем тумачењу има да нас потсећа на смрт и васкрснуће, а мед (шећер), којим је ослађено, означава сладост будућег вјека.

Ријеч „кољиво“, није постала од ријечи „клати“, но тако су у Евхаиди (у малој Азији) звали кувано жито, заслађено с медом.

Кољиво се назива у црквеним књигама и „кушијом“.

У Земљу, 18. октобра 1890.

Димитрије Руварац,
парох земунски.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.

Пише В. Ђ.

Дјеца воле особито промјену, па с тога ће се за сваку новост јако интересовати. Тако ће првијех прољетних дана ићи радосно у врт и у њему с весељем радити, али ће се наскоро тјелесно уморити и реакција ће наступити, па ако се томе не стане на пут, мораће учитељ послати кратког времена тешком муком искупљати ученике на рад. Ушљед тога је врло важно, да се ученици, при свем том што се кад и кад накупи много радова у један мах, никад не оптерећују. Треба установити за један сат неку извјесну мјеру рада, па кад ученици тај рад обаве, треба с њима приповједати и преоставше вријеме употребити на то, да ученици искупе алат и оставе на одређено мјесто. И при заједничкијем радовима, као што је копање, грабљање и т. д. ваља ученике, као што већ једном рекосмо, подијелити у одјелења. У свако одјелење одреде се три ученика, који требају сами себи за копање да одмјере на пр. 1 м. површине. Да се одржи воља на рад добро је средство и то, да се једна лија или један ред дрвећа даје

ученицима да их сами преко цијелог љета његују и разумије се, да за њих одговарају. Тај поступак ваља сматрати као неку награду а такве награде, које су спојене са неким обвезама, педагошки су оправдане и биће увијек корисне. Ученик, који добије такову једну лију, настојаће, да је што боље његује, и натјечаће се у том с осталијем својим друговима. Добро је, ако на својој лији забиљежи и своје име, па ако је могуће ваља му у јесен дати и плод с исте лије. Кад се ученику предаје таква лија, треба га одмах поучити о његовању биљке, која се на истој сије или сади, и рећи му да ће бити одговоран за чистоту и за сваку појаву на истој саопштава учитељу. При тијем поукама треба искупити све ученике, како би добили преглед над свијем редовима у школском врту. Чешће треба учитељ да у школском врту у присуству осталијех ученика испитује власника једне или друге лије о радовима, који су до тог времена на лији предузети, а то све у ту цијел, да ученици имају увијек све радове пред очима, и да

прпе поуке у свијем радњама. У осталом што се овог потоњег тиче постићи ће се већ и тијем, што ће се и ученици сами међу собом поучавати, јер ће из љубопитства запиткивати један другог шта је и како је који радио. При подјели лија треба учитељ да пази да једном ученику не да такву лију, на којој преко цијелог љета не ће имати скоро никаква рада. Лије у расаднику воћа и повртњаку треба дакле међу ученике раздијелити, дочим расадник поврћа, врсте жита, крмне и љесковите биљке, затим биљке, од којих се добива влакно и уље, треба дати по једном ученику под главни надзор. Сваки нов посао треба учитељ без многог говора да покаже дјеци и да их пусти, да сама покушају радити. Наравно да ће многи ученик невјешт бити, но у том случају треба учитељ као обично да има стрпљења. Повјери ли учитељ ученику једну лију, тада треба строго на то да пази да ученик у раду обавља преузету дужност и рад. Строгост при том не ће никад шкодити а пријетња, да ће му се одузети лија у случају немарности, користи ће у већини случајева.

Том подјелом рада имаће учитељ преглед над свијем радовима у врту и однеговаће себи ваљане раденике, који ће му сваком годином све више олакшати рад. Најмаљим ученицима повјерићемо н. пр. пикирање младијех биљчица¹⁾, старијем пресађивање истијех у расадник воћа а најстаријим оплемењење. Међу тијем треба дозволити и власницима лија да се рецкањем вјежбају у оплемењењу. Они ће играјући се научити тај важан и лијеп посао. Многи ће се ученик тијем поступком моћи при изласку из школе похвалити да је воћку однеговао до висине круне. Такову воћку треба му прије но што изиђе из основне школе поклонити да је пресади код своје куће, и можемо бити увјерени да ће исти и даље на њу пазити као на очи у глави.

Разумије се по себи да сваки ученик треба своју лију да плијеви од корова и да је редовно залијева. Да не би ученици при залијевању чекали један на другог, треба се постарати за довољан број полевача, јер ће се ученици ушљед чекања врло лако разићи на све стране и тијем реметити ред у врту.

¹⁾ Пикирање (воћкице, које се однегују из сјемена, пресађују се како пуне четврти лист, те им се при том пресађивању скрати главни корјен за половицу, да боље развију ситне жилице).

Плијевљене задаје љети највише посла. Истина да би многе ручице, које раде у школском врту, могле лако савладати тај посао, но ваља знати да дјеца нерадо плијеве па се измичу од посла. Томе може учитељ у неколико доскочити сијањем и сађењем биљака у редове. У редове посијане биљке не само да дају врту љепши изглед, већ се могу малом мотичицом лако окопати а коров само покупити руком и лија ће бити чиста од корова. При сијању биљака у редове, не ће се никад догодити да ће ученици с коровом ишчупати и посијану биљку, јер ће и сам ред показати шта је посијано а шта није, дочим се иначе лако догађа да дјеца не познавајући биљке почупају усјев а оставе коров. Подјела лија међу ученике такођер олакшава плијевљење, јер ће сваки ученик морати плијевити и чисто држати своју лију. Ваља нам споменути да се лије поврћа као и цио рад око цвијећа могу повјерити и дјевојчицама, само теже радове као риголовање и копање не треба им давати.

Што се тиче цвијећа мора се признати да га већ из естетичних разлога треба гајити у школском врту, но ипак не треба у том преферирати. У некијем школским вртovima поклања се гајењу цвијећа скоро највећа пажња. Ово би било погријешно и на дјевојачким основним школама, у којима би се могла гајењу цвијећа поклонити заиста већа пажња а камо ли на сеоским дјечачким школама, гдје у школском врту треба да су главни практични радови и гајење важних корисних биљака, јер је вјежбање у практичним радовима од веће важности те је управо и цијелу школском врту.

Познато је да разни усјеви доспјевају у разну доба, неки се употребљују рано у прољеће, неки љети а неки у јесен. Ово важи особито за поврће, па с тога ће се у повртњаку у току љета појавити мјестимице празнина. Такове празнине не треба у школском врту да има, ушљед чега треба учитељ да настоји да се у лију, која је испражњена одмах посију или засаде позније биљке, или да се између редова раног поврћа посије позније, које ће лију запремити послје, кад се рани усјев са ње дигне. На то ваља обратити особиту пажњу, јер се тијем даде разјаснити она околност да повртњак — наравно уз већи рад и гнојење — даје преко године знатно већи приход него ли исто тако велики комад оранице.

Пошто се пак и јесењи усјеви приберу, треба одмах предузети приуговљавање земљишта за идуже сијање.

Сви знамо да онај човјек, који живи без рачуна, не може напредовати. При сваком раду мора се дакле рачунати ако хоћемо тачно да знамо шта смо у рад уложили и колико смо се тијем радом користили. Рачун нам каже да ли напредујемо или назадујемо, па с тога је и пољопривреднику од пријекне потребе да помоћу рачуна сазна колико му који усјев донаша прихода, како му се исплаћује један или други начин рада. Рачун ће му јасно показати и пробитке рационалног начина приређивања. С тога ваља дјецу већ у школском врту приучавати на зарачунавање свијех издатака и прихода, како ће се кашње тијем користити. Ученици треба дакле да воде рачун о трошковима школског врта, да зарачунавају све радове н. пр. шта би се морало платити најамницима за онај сат рада што су га они сами обавили, исто тако вриједност сјемена итд. На пошљетку да плод са сваке лије измјере и прорачунају његову вриједност по постојећој цијени. Ако ученици све те податке биљеже изнаћи ће простијем видовима рачуна чист приход појединих лија, одјелења па и цијелог школског врта. Прорачунавање би учитељ наравно предузимао с ученицима у школи за вријеме часова одређених за рачунство.

Што се тиче оплемењења, којом треба у школском врту обратити особиту пажњу, опомињемо сваког учитеља да је главно да их дјеца науче добро и коректно. Није потребно да дијете познаје многе врсте оплемењења, већ само неке најглавније и које ће моћи лакше научити. Научимо дјецу по једно оплемењење за разну доба године, за разне врсте воћа и разну дебљину стабала па смо потпуно одговорили свијем потребама. Можда у школском врту не ћемо имати увијек подлога разне дебљине; у том случају наћи ћемо их на сваком кораку чим се ван села макнемо. Неће дакле лоше бити да учитељ у прољеће изиђе с дјецом и у околицу па да их и тамо учи оплемењењу. Ово би била нека промјена, коју ће дјеца прихватити радосно.

При уређењу школског врта гријеш се врло често тијем што се хоће одмах прво године у њему да саде и култивишу све могуће биљке. То је врло погрјешно, јер се од учитеља тек не може захтјевати да од једном постане вртар и

пољопривредник. Захтјева се да буде педагог, психолог, лијечник, коровођа, врло често опћински перовођа па сад још и вртар. Потребе изискују да се свијем тијем мора занимати, но све треба прво учити. Почне ли са расадником воћа — за који треба највише времена да постигне успех — тада може уз њега култивисати и најобичније поврће. Затијем нек уведе пољопривредне корисне биљке, па биљке пољопривредне индустрије, важније техничке и љековите биљке, напошљетку шибље цвијеће и остале биљке. Нека их дакле постепено увађа у школски врт, јер свака та грана захтјева посебну штудију, а особито захтјева расадник воћа знање и много труда. Ако се све од једном култивише, тада ће се много што шта занемарити и пропасти, прегледа не ће бити и воља за рад ће се изгубити. Занима ли се учитељ постепено са културом поједине групе биљака, тада ће имати довољно времена да читањем стручнијех дјела прибави себи довољног знања. Учитељ, који буде увиђао пријекну потребу пољопривредне наставе на основнијем школама и њену замашну корист по напредак нашег народа, задобиће постепено и љубав према том раду те ће и сам настојати да све даље и даље зађе у појединости пољопривредне науке. Потребно је дакле да наше духовне власти и црквено школске општине поклоне пажњу овом предмету а увјерени смо да ће сваки учитељ — почне ли само у том правцу радити — брзо придобити љубав према пољопривреди и уложити сав свој труд да допринесе и он од своје стране колико могуће унапређењу исте.

С овим смо у кратко навели како треба учитељ да поступа при поучавању школске дјеце пољопривреди у школском врту у току прољећа, љета и јесени, преостаје нам дакле још и зима. Зима је управо најзгоднија, да се приуговори све што је потребно за пролетње радове. Зими се могу дјеца бар нешто теоретички поучити о култури, која ће се у школском врту предузети на прољеће. Познато је да се у новије вријеме настоји ово увађања ручних радова у школи, па зар се не би то дало згодно спојити са радом у школском врту, те и тој грани наставе дати одређен и користан правац. Пољопривредни алат, држаља за исти, кочићи, трљље, ограде и т. д. даће у том погледу ученицима пуно материјала за израду и оправку преко цијеле године а нарочито преко зиме.

Напошљетку морамо признати, да школски врт сам не ће бити у стању да даде поуке ученицима у рационалном култивисању свијех биљака у оној мјери, у којој би се жељело. Имаде биљака, које су у сваком предјелу сију и то на ораници, које се дакле сасма другачије гаје на начин, који се у маленом школском врту не да извести. Од ваљаног обрађивања оранице и плодореда, којим се те биљке сију зависе жетва тијех усјева. Рекли смо већ да смо далеко заостали у погледу ваљаног обрађивања земље за другијем народима, па тако исто и у погледу реда усјева, којим треба један за другијем да се сије на једној њиви. За поучавање младежи у том правцу мален је школски врт. У ту цијељ ваљало би да општина одреди комад њиве а ако је нема да је набави. Корист, која ће се тијем постићи, не може се ни сравнити са маленим жртвама, које се на то одреде, јер за ту њивицу не треба ограда, риголовања, скупог сјемена и т. д. Па и сам учитељ често добије њива на уживање те би могао и сам без да тијем ишта штетује једну њивицу тако уредити да уведе у малом ваљан плодородац, који би одговарао клими, земљишту и околностима оног предјела, у којем се налази. Шест до седам ара довољно би било за тај посао. На тој површини могло би се сијати шест до седам усјева а придржавати се при том строго правила рационалног рада. За радњу на том *школском пољу* не би се могла употријебити дјеца, већ би радио онај, чије је и земљиште а њему би наравно припадао и приход с истог, дочим би учитељ био управитељ тијех радова, те би се радови морали извађати онако, како он наређује. Најстарији ученици би пак биљежили све, што би се на том пољу радило а учитељ би им потанко разјаснио све радове. Оснивањем таког *школског поља* упознала би се сеоска дјеца директно са својим будућим позивом и приучавала би се да на свашта мотре, што би им могло користити у животу. Но не само дјеца, већ и очеви имали би прилике, да се на школском пољу својим очима увјере о огромној користи, коју пружа школа њиховој дјечи.

Долазимо на пошљетку до прихода школског врта. Нема сумње да плодове школског врта треба већим дијелом да ужива учитељ, који сав свој труд улаже у њега. Али и дјеца требају да имају у том неког удјела. Неке биљке као расади цвијећа и поврћа, неки плодови, оплеме-

њене воћкице, сјемење, поврћа и цвијећа и т. д. може се продуцирати у толикој мјери, да се свако дијете обдари нечим. Особито ваља плод са онијех лијева, које су дјеца припуштена на одговорност њихову, уступити им са свијем. Тијем ће дјеца већом вољом прионути на рад.

Завршујући први одсјек овог чланка морамо рећи, да нам ни из далека није намјера, да идеалне цијељи наше народне основне школе замјенимо стручним, но при свем том узевши у обзир захтјеве практичног живота, тврдимо да је ипак добро и од пријекне потребе, да учитељ на селу — а њега се ови ретци највише и тичу — код својих ученика удари и добар темељ њиховом будућем занимању. Пољоприведник, као што већ рекосмо, нема нигдје прилике да се научи бољем и напреднијем раду, па с тога није ни чудо што све више и више пропада. Од пољоприведника се баш захтјева велико знање. Та ту су ти земљиште, клима, живот биљака, хемија, механика, природопис и т. д.; фактори, с којима мора рачунати пољоприведник. При свем том се за његово изобраење чини најмање. С тога разлога увађајмо пољопривреду у наше основне школе као обвезан предмет, јер тијем ћемо ударити темељ напреднијем и кориснијем раду. Оснивајмо дакле школске вртове, у којима ће дјеца придобити не само љубави к' раду и реду већ и љубави према дивној божијој природи, љубави к домовини и грудви, која нас храни а са тијех дарова поничи ће у дјечијем срцу многи лијепи цвијетак, који ће уродити богатим плодом.

Ово би било, што хтједосмо саопштити што-ваним читаоцима „Источника“ у погледу пољопривредне наставе у основној школи и њеној важности по напредак пољопривреде у нашем народу. Истина могло би се још много о том писати, али нам простор овог цијењеног листа не допушта, да се још подробније у то упуштамо, могло би се писати и о том, како се извађају поједини пољопривредни радови, што у овом чланку споменусмо, као поправљање земљишта, подизање живе ограда, риголовање, гајење разног воћа и поврћа, како се прави расадник, гној мјешанац, на што се има пазити при плодореда и од какове је користи ваљан плодоред и т. д. и т. д. али тада би се огријешили о програм овог цијењеног листа, јер би прешли на чисто стручне предмете,

које су већина наших учитеља имали прилике да уче спремајући се за свој позив. Напошљетку имамо и ако не много а оно ипак неколико бољих стручних књига на српском језику а такођер и врло ваљан стручни лист „Тежак“ орган срп. пољопривредног друштва у Биограду, а на страним језицима има тога у изобиљу. Из стручни-

јех књига моћи ће дакле сваки учитељ прибавити себи стручна знања о напреднијем начину привређивања. С тога пређимо на други одсејк овог чланка.¹⁾

¹⁾ У првој свесци овог листа од идуће године наставиће се овај чланак који ће гласити: „Свештеник као наставник пољопривреде.“

„Зашто попина проповјед нема значајног утиска на народ?“

Састало се зло и горе, да се мало поразговоре.

или

Грдно питање, па грдан и одговор

У свесци „Источника“ за мјесец Јули и Август од ове године, а под горњим насловом, или питањем изашао је један чланак или управ одговор на горње питање од Н. Н. Херцеговца.

Н. Н. Херцеговац вели, да му је тако питање и то писменим путем ставио један „Гн. попо“, и замолио га, вели, да му преко Источника одговори. И он је одговорио.

Зашто ћемо овде рећи и о једном и о другом — и о питању и о одговору.

Прво ћемо се зауставити на питању Гн. попе: „Зашто попина проповјед нема значајног утиска на народ“?

Ово питање или је измислио Н. Н. Херцеговац, или се је договорио са Гн. попом да му тако питање стави; или је баш какви Гн. попо од себе ставио тако питање.

Од ово троје једно ће бити.

Прво: Ако је питање хотимично измишљено, то је онда да боме и одговор измишљен. Измишљено може бити грдно питање да се на њега још грдније одговори. И ако је тако онда је и неистинит, и само се виде зле намјере Н. Н. Херцеговца.

Друго: Ако се је договорио са каквим Гн. попом да му он стави тако питање, те да таким смишљеним начином и заједнички јавним путем омалоуваже млађе свештенике, то је опет све једно као и оно прво, и у злој је намјери. Само што су овдје у мјесто једног два виновника.

За ово друго мишљење даје повода оно што Н. Н. Херцеговац вели: „И замоли ме да му преко нашег листа Б. Х. Источника одговорим“. (Добро је тако рећи да се Власи несјете.)

Треће: може бити збиља најпосле да се је и нашао какви гн. попо, те је баш по себи и без ичијег наговара и ставио оно питање Н. Н. Херцеговцу.

И нашао је баш кога ће питати, и ко ће му одговорити.

Из питања и одговара види се да се „састало зло и горе да се мало поразговоре“.

Зато се овдје мора човјек запитати: зашто баш да то питање поменути гн. попо ставља Н. Н. Херцеговцу?

Зар је Н. Н. Херцеговцу за њега ауторитет? И зар г. попо мисли да ће одговор Н. Н. Херцеговца јавним путем бити мјеродаван и за друге?

Зар је госп. попо толико паметан да пита зато некаквог Н. Н. Херцеговца?

Зашто то питање није г. попо ставио Б. Х. Источнику или другом ком свештеничком листу?

Признаје г. ли попо да је све оно онако као што је Н. Н. Херцеговац одговорио?

— Признаје да боме, а то се види из тога што га позива да на то одговори чак јавним путем преко Источника. А то ће рећи: „ти само одговори преко Источника а ја знам да што год ти речеш, да ће то бити како ваља и на свом мјесту.“

Ако се пак г. попо није у напријед ријешно признати да је све добро што Н. Н. Херцеговац рече, то га није требао позивати да баш и на јавност са својим одговором изађе и да тако насједа.

И свакојачко између г. попе и Н. Н. Херцеговца морало је бити претходног о томе говора.

Они су се о томе сигурно усмено разговарали, па се то г. попу као паметно допало, па му онда рекао: одговори ти Бога ти тако, па нек се свијет моме питању и твојем одговору зачуди.

А да није тако, зашто се онда неби г. попо задовољио са његовим усменим одговором, него захтјева баш преко Источника.

Види се нијесу чиста посла.

После овога нужно је још да се запитамо: Шта је дало г. попи повода да стави тако питање?

1. Да ли се г. попи не чини да проповједи свију наших свештеника немају значајног утиска на народ?

2. Да ли његов комшија (какви млађи) свештеник више пута говори народу, па то народ неприма?

3. Или најпосле, да ли баш његова проповјед, г. попе, нема никад утиска на народ? Оно прво, т. ј. у име свију свештеника, не може бити, јер г. попо нема права да у име свију свештеника пита, нити он познаје све свештенике, нити је пак истина да проповједи свију свештеника немају утиска на народ.

Зар пречасни г. Давидовић говори онаке проповједи у вјетар? Не, није могуће. Није истина да људи затискују уши кад он говори.

Оно друго т. ј. ако му је дао повода његов комшија свештеник, који је може бити од млађих свештеника; онда је то из мржње према њему ставио то питање, те може бити да и сами г. попо у народу буши, труби и проноси рђаве ријечи за проповједи свога брата и комшије свештеника. А ако је тако, онда је то гријех! то је срамота за г. попу.

Свештеници једни друге несмију опорочавати, а камо ли још против проповједничког успјеха свога брата свештеника, устајати и морално га у очима свијета убијати.

Сад најпосле оно треће: Да ли му *то*, од куд није дало повода да тако питање стави, што баш његова (г. попе) сопствена проповјед т. ј. кад он проповједа нема утиска на народ?

Е, ако је тако, онда г. попо, имаш разлог.

Питај. Али се други пут јасније изрази да то питаш у име своје. Јер ко незна треба да пита, те да се научи. Али непитај само Н. Н. Херцеговца — оба ћете у јаму. Питај брата, који су окатији. Питај и научићеш се. Нико се није научен родио. Г. попо! Ако од твоје

проповједи нема користи и нико је неслуша, а ти онда не тупи зуба забадава. Ђути, учи се и питај — казаће ти и научићеш се. Кад се научиш, онда говори и слушаће те. Биће користи. Има ће утиска. И ти ћеш тада бити и постати „вриједни и корисни радник“, а не као до сад „Филоксера“, у винограду господњем.

Ето тако г. попо, само други пут гледај ка га ћеш питати.

Да пријеђемо на одговор г. Н. Н. Херцеговца. У самом почетку свога одговора Н. Н. Херцеговац упоређује старо српско свештенство и данашње, те од прилике вели овако: „Стари српски попо носаше опанке, сукнене хаљине, чувао је и надгледао свој тор и своје стадо; плуг или рало држао је у рукама; орао је и копао итд. Једном ријечи радио је све што ради и сваки други земљодјелац. Дакле живио је потпуно, вели, народним животом. Зато је, вели, све добро и било, и зато их је народ и слушао, па ма да нијесу били ни вијешти проповједати.

А сада, вели, када је попо свршио *каноничко право*, па још зна по мало латински, па је бадио опанке и од сукна хаљине, а обукао чизме, ципеле, пеглану кошуљу и мантију; бадио плуг, а у руке прихватио „баштун“, па попо сада лако и озебе и због тога по мало и мрси сриједом и т. д. И зато, вели, неће сада народ да слуша попа, па макар и знао вјешто проповједати.

Ето тако, па још и горе Н. Н. Херцеговац разлаже и таке закључке изводи.

Н. Н. Херцеговац неће да зна да је све оно, што он говори, и што хоће, *несавремено*.

Стари свештеници носили су опанке и од сукна хаљине, и то је онда по невољи лијепо било, јер је у опште такви свијет био, и управ тако се је морало, јер раја и није смјела носити „чоју“ и т. д. То су само смјели носити „царски синови“.

Свештеник, велиш, није умрио проповиједати па га је опет свијет слушао.

Е, али ако свештеник није умрио проповједати, то и народ није био са знањем и образовањем, па су се могли слагати. За њих је тада то доста и добро било.

Свештеник није морао учити ни знати много, јер ни наши непријатељи и душмани нијесу знали више, нити су се ондашњи непријатељи наши борили с нама умно, него више физички.

А што је јадни свештеник морао тада орати и копати, и опанке и гуњац носити, па још и шал (сарук) око главе омотавати, то је драги Н. Н. Херцеговче било жалосно вријеме, и понижено ропско стање наше цркве, народа и свештенства, јер онда нијесу ником боље дозвољавали, па ни свештенику.

Свештеник као и други морао је пјешке ходати, а ни пошто на коњу, или ако је и на коњу, то је опет морао поред аге сјашити с коња.

И ти драги брате желиш то понижено и ропско стање нашој цркви и свештенству и сада. Зло желиш брате.

Свештеник је онда орао и копао, јер иначе шта би радио. У парохији није много посла имао. Цркву није служио, јер је није било. Народу није проповједао, јер се народ није смио ниђе ни састајати. Њига и поучних листова читао није, јер их није било. Није ништа писао ни састављао, јер се тако што није ни захтјевало, (а можда зато није ни способан био).

Па кад су онда таке околности биле да, нити је трбало, нити је могао што умно радити, то је он макар физички радио.

А међу тим свештенички позив није да он физички ради, и да се брине само за тјело, него да се брине више за душу своју и душе повјереног му словесног стада.

Сада су друкчија времена, па друкчије мора и бити. Свијет стоји на вишем степену знања и разумијевања, па према томе и свештеник мора више знати, и баш мора учити „каноничко право“, јер несмије остати са старим знањем кад цио свијет у знању напријед корача.

Па зар и они, које он учи да више знају од њега? Не.

Данас свештеник мора нарочито више учити и знати и с тога, што сви непријатељи са којима се мора борити умно су наоружани, па ако наш свештеник неучи и незна, то ће у борби побјеђен бити. И онда би било збогом православље и народности српска. Али нећемо тако. Учићемо што год више можемо.

Данас свештеник нема времена и нетреба да оре и копа, да чува овце и т. д. као што би ти хтјео, јер бесловесно стадо може и сваки други пастир чувати, а њему је повјерено „словесно стадо“ да њега чува и да се о њему брине. И зато свештеник мора данас да слободно вријеме употреби, те да чита, да пише, да учи, да се

спрема и т. д., јер ако све то неспрати и непусти, биће у данашњем друштву последњи, и мораће због свога незнање да се непрестано срамоти у свијету, а далеко ће од њега бити да предњачи и према своме позиву да друге учи.

Цио се свијет данас обукао у ципеле, чизме, чакшире, фесове, капуте и т. д. па какви би ја једини (српски поп) изгледао пред народом да омотам сарук око главе, гуњ и опанке да на се метнем. Мој покојни ђед-поп, Бог да га прости, носио је тако, и свијет га је слушао и поштовао, али тако је вријеме било. А ја његов унук, кад би се данас тако обукао то би ме ђеца сада по сокаку гоњала и викала за мном. Моји би се парохијани пред другим вјерама за ме стидили. Сваки би ме сматрао да сам будала, и нико ме не би слушао. Сви би ме исмејавали. И ја би био бескористан. Забадава је све. Није вријеме. Не могу бити „Христа ради јуродиви“.

Лудо је то драги Н. Н. Херцеговче и захтјевати да свештеници у данашњем свијету изгледају као нека страшила.

Што велиш да попо не може да литургију одслужи док не попије бијелу кафу, то невјерујем драги брате да има и гђе православни свештеник да ће тако што учинити. И ако збиља знаш за кога да тако ради, пријави га одмах претпостављеној власти, па ћеш видети шта ће од њега бити.

Ако кријеш брате грјешника и лопова „јатак“ си му и „ортак“, дијелиш гријех с њиме.

Ако га нестужиш вишој духовној власти и то непосвједочиш, знак је да је то проста — измишљена лаж. А ко измишља лажи, лаж му на част.

(Немој ти опет сада пробати да кога зато обједиш)

Н. Н. Херцеговац даље вели: „Попо се мора наљутити кад проповједа а парохијанин виче са средине цркве: „*Лекару измијечи се сам*“, а други опет: „*ја немам кад пошто чекати док ти испривиовиједаш, јер ми се ваља старати ђеци за рчак*“.

Овако вели Н. Н. Херцеговац (и то под наводним знацима) да се парохијани у сред цркве тако на попу обрецују, багателишу га, презиру и тако му говоре.

Ово није истина; ово је подметање српском народу. Није није српски народ таки да неће да слуша слово божије; није тако и дотле про-

тиван науци; није тако глуп, упоран и тврдокоран да чак излази из цркве кад свештеник почне проповједати, као што објеђује Н. Н. Херцеговац.

Ово је жалосно да понеки у своме безумију представља наш српски народ пред образованим свијетом као дивљаке као животиње, који се само брину да једу, и да нијесу ни зашто узвишено.

Ово, не само да је лаж, него је још лудо (и непријатељски) наш народ пред осталим свијетом јавно срамотити, и доказивати да неће ни да слуша поуке и савјета свештеничких.

Докажи драги Н. Н. Херцеговче, гдје је то било да народ излази из цркве, и да онако свештенику у цркви, кад почне проповједати, говори. Реци ако смијеш гдје је то било и који су то рекли. Обиједи и осрамоти људе ако смијеш. Недокажеш — лаж на част.

Та нијесу то дивљаци, већ свјесни Срби, који су увјек умјели цијенити и уважавати све што је племенито и узвишено.

А као свјесни знали су увијек и знаду да је и поп слабо љуцко створење, те да се и њему као човјеку није могуће потпуно и са свим одгријеха ослободити. То је трула и спољашња светиња, што ти хоћеш.

„Љекару излјечи се сам“. Ово је израз књижевни (управ црквени „Врачу исцјелисја сам“), а не народна изрека. То свијет незна, нити умије рећи. То може рећи какви незнабожац или „надри-књига“, који је „нешто“ учио а ништа недокучио, који је што год *више учио* тај је толико облагорођен да се у цркви неће тако безобразан показати и свештенику тако рећи, па ма да је свештеник сав у грјехове огрезао.

Ту дакле изреку ненаучени свијет незна а научени је неће као што рекосмо баш у цркви рећи. Остаје дакле да ју измислио Н. Н. Херцеговац.

Друга она пак: „ја немам кад попо чекати и т. д., то би истина био израз, који би могао и најпростији човјек рећи, али невјерујем, јер простији народ побожнији је, па неће тако што из побожности своме свештенику у цркви рећи. Особито што наш народ воли слушати кад свештеник у цркви говори. Ово свака зна.

Та да ништа свака зна да наш народ слуша и најпростије приповјетке и приче кад какви старац или баба причају. Наш народ стане на

сред вашара, те слуша гуслара како пјева, а од куд да се нађе некакви Н. Н. Херцеговац да да доказује да наш народ неће чак ни слово божије из уста свештеникови да слуша и прима.

Према његовим ријечима изгледа да је наш народ као онај камен на ком сјеме науке Христове не може да увати корјена, јер он вели да свијет у цркви говори: ја немам кад чекати попо док ти изговориш јер се морам бринути ђеци за ручак“.

Н. Н. Херцеговац сигурно зна да је Христос онима, који нетраже и неће душевне хране, него само тјелесну, рекао овако: „*Небриниште се шта ћете јести и пити* и т. д. *Јер све што и незнабошци ишту . . . Него иштите највише царства божијег и правде његове*“. (Матеј 6, 31—33). Знао је ваљда за ово Н. Н. Херцеговац, али баш хоће да наш народ представи као незнабожце.

А и Марти је Христос рекао: Марто, Марто, бринеш се и трудиш много а друго је за потребу. Треба да слушаеш науку као Марија. Марија је бољи дио изабрала, и т. д.

Код нас се може хиљадама примјера навести гдје народ и најпростију проповјед свештеничку радо слуша; или управ неможе се ни навести примјер гдје неће да слушају.

Нећу далеко, ево код мене примјер; ја сам у таком положају и околностима да од послова немогу да стигнем, те да чешће говорим, него једва о већим празницима. И зато сам много пријекора од мојих парохијана добио. *Љуше се што чешће неговорим*. И још веле да народ у опште недолази у цркву зато, што се чешће у цркви непроповједа. Међутим ја се не могу похвалити да сам баш без мана, нити да сам онако беспорочан, као што то Н. Н. Херцеговац захтјева. Човјек сам и ја, па погријешим. Имам мана, за које знају и моји парохијани, у које мане ја можда *по немоћи падам*. И поред свега тога моји ме парохијани слушају, и још ни један ми не рече: „Врачу исцјелисја сам“. Нијесам баш ни вјешт проповједник, да би рекао да ме због тога, слушају. Та за истину не треба велике вјештине. Истину је лако и без вјештине доказати.

Па и у овој мојој околини, у свима околним парохијама народ обично највише долази у цркве у оне празнике кад се обично проповједа, а већ у друге недјеље и празнике мање долази.

Па кад је овдје тако; то онда ја не могу вјеровати, и није истина да кршни и свјесни

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Херцеговац презире свога свештеника, и да његову проповјед и поуку неће да слуша. Особито онаке свештенике каквих има у Херцеговини. Зар да Пјешчића неслушају зато што не носи опанке и што неоре. Није истина, окај се тога. Ти си окорео Н. Н. Херцеговче. Ти си мрачњак, а то се види из твојих назадних мисли.

Још Н. Н. Херцеговац вели да свештенике и доктори (љечници) код народа омалоуважавају. Ја неби рекао. Код мене се је више пута десило да љечник рече болеснику да уз пост мрси, но кад болесник нехтједне, то га љечник пошаље и мени, и ја га тада да боме од поста разрјешим и дозволим му да мрси, *јер свешта црква на основу апостолских и саборских правила смисходи слабима и немощнима, док међу шим сви здрави Хришћани дужни су држати и набуздавати прописане постове.* Ни један озбиљно — научени љекар неће пред болесником омалоуважавати религиозне одредбе, него ће му полако и на лијеп начин доказивати, па га најпосле и на свештеника упутити.

Друкчији случај и примјер: Мој парохијанин убио се, па му убој зазебао и позледио се. Позвао мене да му читам молитву. Ја му по жељи читам.

Он онда пита мене, да ли би ја рекао му да позове и доктора. Ја му онда велим: зови брата, јер је то болест, коју треба да што прије љекар прегледа. А он ми онда вели: ја ћу звати доктора али сам волио најприје молитву, јер божије је најпрече, па то треба најпре и учинити.

Ми свештеници несмијемо народу забрањивати да се код доктора лијечи тјелесно, а ми смо опет дужни лијечити душевно, а у колико можемо и тјелесно.

Н. Н. Херцеговац као свештенички син одранио се је пошним хљебом, па зна, — те би и сада волио да свијет иде код његовог оца, и да његов отац — свештеник чита им и од зуби молитву и да узме „плету“.

А кад оде човјек доктору, те извади зуб, измаче се његовом оцу „плета“. Та то су ситнице. Нећемо зато мрзити љечнике.

Најпосле морам примјетити и на оне ријечи Н. Н. Херцеговца, гдје вели: „сувише надам се да ће се наш цијењени лист Б.-Х. Источник **обрадвати** кад један мирјанин тако **срдечно преко њега** одговара једном свештенику“ итд.

А то значи: Еј ти Б.-Х. Источнице! Ти мантијашко преклапало! *обрадуј се* и весели кад ти и ја указах толику част и важност, те се понизих да *преко тебе* одговарам.

Па још она ријечи „срдечно“. Значи радуј се што ја срдечно одговарам, а вјера и Бог није ми то до сада у адету било срдечно говорити.

Ето какво је „високоумије“ Н. Н. Херцеговца, да мисли е ће се Источник сретним сматрати кад види у својој редакцији његово шкрататање и накапање, или управ његов погрјешни одговор на погрјешно питање.

Зато драги Н. Н. Херцеговче остави се лицејерства и фарисејства и назаднички „староковни“ мисли. Говори брата, *савремено*. Христос вели: „Лицемјери! Лице неба и земље умијете познавати, а времена овога како не познајете. (Лука 12, 56). Непретварај се да вјери и цркви добра желиш, а овамо се види да све у злој намјери говориш — да само млађе свештенике осумничаш. Остави се поткопавања. Батали то. Окај се зла, јер знаш да „зло добра донијети неће“.

Поздрав ти од једног свештеника

Бошњака. П.

Освећење обновљене црквице и митрополитове гробнице у Рељеву.

Као што је већ унапријед било објављено освећење обновљене црквице и митрополитске гробнице у Рељеву, код срп. правосл. богословског сјеменишта, извршено је у недјељу дне 21. октобра. Ова црквица, озидана је трошком Њ. Преузвишености г. барона Феодора Николића г. 1886. Његово високопреосвештенство АЕ. митрополит сарајевски г. Ђорђе Николајевић, желећи, да његови смртни останци почивају у овој

црквици у близини онијех, за које је неуморно радио и цио свој вијек провео, одлучи да на том мјесту направи гробницу.

У ту цијељ, он — дозволом Високе зем. владе као власника црквице — определијели своту од 1000 фор., а преостатком овога новца, да се нутарњост цркве пољепша. За мјесец дана све је било готово. У средини црквице ископана је гробница у дубини од 2-60 цм. у ширини 1-46 цм.

а у дужини од 2-50 цм. Озидана је циглама на свод, а изнутра залијепљена циментом. Управо изгледа она, као какова подземна капелица. Мјесто првашнијех цигала патосана је цијела црквица циментом, по томе је присут ситни пијесак пак онда све избрушено и углађено попут мрамора. Небо ишарано је разнијем шарама, које се на крају над олтарем замијењују мајушним звјездицама. Около површја саме гробнице, леже четири камена ступца на које ће се поставити мраморна плоча*). За овим ступцима долази натпис у ширини једнога педља, који гласи: „Обнови 1890., АЕп. и митрополит сарајевски Ђорђе Никлајевић.“ Све је ово — као што рекох — трошком Њ. Високопресвештенства, а као што смо добро обавијештени, чујемо, да ће се и столови на мјесто направити, што би заиста необходимо потребно било, јер би тада црквица била донекле снабђена свијем главнијем стварима.

А сада прелазим на саму свечаност освећења, која је била сасвим скромна и проста, баш море се рећи фамилијарна.

Около подне у суботу, стигли су у нарочитој кочији Њ. В. г. митрополит, са ректором богословије, — који је нарочито дан прије и отишао у Сарајево, да дозове Њ. Високопресвештенство; с конзисторијалним савјетником г. протом Пером Петровићем и с протодјаконем г. Бошковићем.

Испред завода, дочекаше их г. г. наставници са дјацима. Пошто Њ. В. поздрави се најприје са наставницима, пак онда са дјацима, пође у собу, да се мало разоноди, пак онда на објед. Послије подне у четири сахата, била је вечерња, на којој су присуствовали митрополит са наставницима и дјацима. Тројица свештеника одслужеше вечерњу. Прође и то, а напосок освану очекивани дан освећења, — недјеља. Уз пркос томе, што је пређашнијех дана лијевала киша из неба, данас је сасвим лијепо вријеме. Управо прољетни дан. Блато се осушило, а ријека Босна, која је усљед великијех вода била изишла из корита и поплавила околне земље, данас је спласнула тако, да преко ње могу сасвим мирно и без страха превести се лађом вијерни, који у приличном броју чекају с ону страну Босне, да се помоле Богу и пољубе десницу старог Архиепископа. Јамачно би их

било три пут више, да се нијесу бојали промјенљивог јесенског времена,

У јутро тачно у седам сахата започела је јутрења. У девет сахата пође Њ. Високопресвештенство са пратњом у цркву. Пред њим ступаху четрдесет и осам дјака, обучени у свешћаним хаљинама, поредани у двоврстну, пак њеки носијаху чираке, а неки пјеваху: „Приспѣ днь свѣтлаго торжества;“ за њима је ишао г. митрополит са г. г. наставницима. Пред црквенијем вратима дочекаше Њ. Високопресвештенство три протојереја г. г. Перо Петровић, савјетник конзисторијални, ректор Петрановић, професор Милошевић и протођакон Бошковић, који су скупа са митрополитом тај дан и служили. Чим обухуше г. митрополита, одмах пођоше светити водицу и с њом г. митрополит пошкропи иконостас и нове иконе, које су набављене трошком завода, пак онда у накрет цијелу цркву и побожни народ. Али сад текар дође најзанимљивије, Његово Високопресвештенство, честити старина, нареди да се гробница отвори. Мишљасмо, да ће се опазити, макар на његову лицу каква промјена, кад на једном угледа свој мрачни гроб, а кад тамо, остадосмо зачуђени, гледајућ га како он неустрашиво и управо с неким задовољством ступи к својој вјечној дому, смиренога погледа, пошкропи светом водицом и прочита из „Требника“ молитву о посвећењу, благим и њежним тоном. Гледајућ такав призор, гану нас помисао, да ћемо се ипак некада морати растати са таквим добрим човјеком и мудрим Архиепископом, коме се заиста неће моћи раван наћи. Гледали смо властитијем очима, како се побожни свијет програва сузнијем очима, да се дотакне скута доброго старца — док овај читаше надгробну молитву — пак с овим отаре очи цјеливајућ га неколико пута. Затијем је текла служба у потпуном реду, која се је тек на подне свршила.

Овом приликом нек нам буде допуштено јавно пофалити честитог протођакона г. Бошковића, који је баш изврсно и с некијем поносом извршио своје обреде при служењу литургије. Ђаци су пјевали у кору, под руководством г. проф. Алагића тако, да те је управо заносио милосвучни тон некијех гласова. Особито нам се допало „Достоинно“ велико осмог гласа и „Царь небесни“. Ове године у заводу имаде врло добријех пјевача међу ђацима; особито у трећем и

*) Плоча још није готова, пак нам с тога за сада није познато какав ће надпис на истој бити уклесан.

четвртом разреду, те нећемо попријешити, ако

их оваје све скупа пофалимо.

Послије свете литургије, био је објед у

трапезарији скупа са ђацима — што нам се је

особито дошло — на коме су присуствовали:

Ф. В. г. Митрополит са гл. савјетником кон-

зисторијалним П. Петровићем, протођаконом

Бошковићем, наставњанима богословије и тро-

јном званица, који су били позвани од стране

ректора.

За скромним обједом, први је јашу напио

г. ректор и кратком бесједом назавао г. Ми-

трополиту, на што протођаком одговара: "Владичку

и свјашчено начелника", а питомци му својијем

сложним гласовима потпомошше. Дрпљу је јашу

напио г. Митрополит, захвалив се ректору на

здравници и на заљубљивању около правне неволе

пробнице, те назавао питомцима израдуљућ

жельу и љубав, која га је упутила да себи оваје

у овој мирноћи озида пробницу, и истакнувши

њихово узвишено знање, које их у будућности

чеква, да буду на корист и диклу својем милом

ерпском народу, светој вјери православној и ерп-

ској школи; заврши своју здравницу трократним:

живијели! питомцима. На то се сви присутни

одазваше такођер трократним: живио! Његовом

Високопроевештенству. У два сата, ангосмо се

са обједом, и пошто подљубисмо свету десницу

свиједот старине и честитог архиепископа, испра-

тисмо га до кочије и љубезно се расздајосмо,

на прав свијема, и жельу му од свемољубја

Бора здравље, задовољство и дуг живот, опро-

стисмо се.

И тако се сврши ова свечаност, која је, —

као што рекох, — била проста и скромна; али

у којој је остваривала нека тајна и узвишена

љубав свијех присутнијех, према својем добром

архиепископу.

Данило П. иб.

Ово мјесто које је за кратко вријеме, са

својим природијем украсима и врло лијепис

показјем са сваког гледалишта као и трговачког

почело примамљивати путнике а особито сугјед

из оближњих вароши: Приједора и Старог Мај-

дана, те су почели оваје своје дућане и моке

намјештати, због трговине, који данас сачиња-

вају главни лијепа становника Санског Моста

тако, да је до године 1873. било до 40 кућа

ерпско-православних на епаничку Асанбела Че-

кића, који је и допуштао свакоме на својем зе-

мљишту кућу подигнути. Пошто се више ста-

новништва населило, ојетила се је потреба за

кркву и школу. Народ немачући своје кркве

ишао је у оближња села крквима као: Дабарској

Томинској и т. а. те се Бољу молио. Асанбел

Чекич на могоу овашњег ерпско-православног

народа, а у споразуму са блаженопочившим про-

том Дамјаном Вучковићем, допустио је на својем

земљишту у срод вароши направити школу, а

у исто вријеме да се могоу у једном одјељену

и Бољу моли. То је било године 1873. јер се

тада није смјела дркво јавно направити без фер-

мане с једне, а с друге стране због мјестни

мухамеданаца, који то неби мирним оком могли

гледати, изузев Асан-бела Чекића, који је жељео

да неговани кметови имају своју кркву и школу.

— Народ жељан и одушевљен за своју ерпску

светицу а под заштитом Божијом, одушевљено је

радио на том док је подигао кркву под именом

школе.

Немачући свог свештеника позвали су по-

којног проту А. Вучковића, који је судједовао

службено са народом у гради кркве. Када је здрав

била довршена дошао је сагради свештеник Ни-

кола Иваковић као богослоц, и на препоруку

покојног проту А. Вучковића био је примљен

за учитеља, те је отпочео обучавање ерпско-пра-

вославне дјене до 1876. Исте године кад је била

букулата по Босни и Херцеговини, те су школе

особито по Крајини позавршане, тада је овашњи

народ дјеломиче као и учитељ пређекао у Ау-

стрију, те уљед тога морала је и школа бити

напуштена, док је била трајала.

Презаском војске Његовог цесарског и кра-

љевског апостолаког Величанства у Босну, и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

повратком бјегуњаца сваки на своје мјесто, дошли су и овдашњи Срби на своја мјеста. Охрабрени новом слободом почели су опет поправак српско православне цркве, којој су направили олтар и звоник од тврде растове грађе, а школу су засебно направили од дрвене грађе при земљи, према потреби у којој је и даље обучавање наста-вио Никола Иваковић, садашњи свештеник Еминовачки. Почем је црква и школа оскудјевала књигама и црквеним стварима, то је покојни прото Д. Вучковић донио у цркву црквене аљине и сасуде, да се је потпуно могла служити божанствена литургија; а честита општина Приједорска потпомогла је школу са књигама и осталим школским потребама. Насељавањем више народа и општина је снажнија била, те је почела радити на поправци цркве, уз знатну помоћ Високе земаљске владе. Године 1885. под пресједништвом честитог грађанина трговца Луке Тошића и чланова општинскијех отпочет је поправак цркве с поља и изнутра; те је израђен иконостас и подигнут бољи звоник са једним звоном. Имајући довољно новаца црква је била непотпођена све до године 1889., које је године са цигљом потпођена. Видивши општина да је цркву према овоме мјесту подигла и украсила довољно, према којој није пријашња мала школска зграда могла одговарати ни по укусу ни потреби, прегла је све могуће силе, да задовољи потребама душевног развића своје омладине; те је одлучила озидати од камена једну зграду, у којој би се могла смјестити школа и стан учитељски. Имајући на памети заповјед небесног учитеља својим ученицима: „Шедше научите веја јазики и крестијашће их“ и т. д. а притом да „Сама слога Србина спасава“, позвала је на договор цијело грађанство на дан 10. марта ове године, на ком је збору општина разложила потребу и важност српске православне школе, гдје је грађанство једногласно прихватило приједлог општине, те се предузе добровољно уписивање, којом се је приликом уписало 800 форинти; које је одмах у готову положено. Одзивом оваким а по вољи грађанства састављен је одбор за градњу школе. Пошто је одбор добровољно примио се те дужности, отпочео је одмах набављати нужни материјал тако, да је до 19. априла о. г. већ био набављен зидни материјал за почетак, на чему се има највише захвалити живоме заузимању госп. одборника Васе Стојановића и Луке Тошића. — На дан 19. априла

о. г. на позив српске општине изашао је на лице мјеста госп. котарски предстојник Емануел Гроф са цијелим чиновништвом, гдје је обављено свечано освећење темеља, по обредима источно православне цркве, а у присуству грађанства, у који је дан и почета радња, тако да је била савршено готова до 15. августа о. г. Имајући тако општина школу готову а такође снабђевену са свима потребитим школским књигама и училима, које је иста још прије него је школа била готова, постарала се те је набавила од књижаре Луке Јоцића из Н. Сада.

Школска зграда дугачка је 14 мет. широка 12 м. висока $5\frac{1}{2}$ м; има на лицу једну велику собу дуж цијеле зграде, а ширине 6 м. на којој су на предњој страни остављени пет великих прозора. Из те собе једна врата воде у ганак који има излаз из школе на јужној страни, друга врата од исте собе воде у попрјечну на противној страни собу општинску, која је са 3 велика прозора снабђевена и има једна врата и у гањак, која излазе са противне стране од велике собе преко гањка који је широк 2 м.; даље кухиња и басамаци који иду на таван под кров, гдје се опет налазе једна према другој двије собе на јужној и сјеверној страни, са по 2 велика прозора, које су за стан учитеља намијењене. Школа је озидана од најбољег љутца камена, са 60 цм. дебелим зидом, како би се доцније кад се узмогне и осјети потреба за већу школу, могао на истом зиду први кат од цигле озидати. Покривена је пријепом, а дрвени материјал је дјеломице према потреби: растови, бучкови или јелови. Школа је у средини вароши у црквеној авлији, окренута је лицем улици варошкој која јој на западу лежи, и од које је удаљена 40 мет. који простор испуњава авлија црквена и школска; црква је између школе и цесте, али на десно од школе; са побочних страна јужне и сјеверне око школе има простора по 5 мет. а на источној страни пред школом је школска башча.

У држаног сједници од 2. августа одлучила је општина позвати Његово Високопреосвјештенство госп. митрополита Ђорђа Николајевића да обави освјештање цркве, а истом приликом и новосаграђену школу. Његово Високопреосвештенство одазвало се је њеном позиву најповољније својим писмом, у ком је благоизвољно јавити распоред свога доласка. Добивши општина пово-

љан одговор од свог обљубљеног и милог Архипастира, са највећом је радошћу очекивала његов долазак, старајући се да га што достојније дочека како приличи Његовом високом достојанству. — Према стављеном распореду на дан 24. августа изишли су на сусрет у Приједор пресједник цркв. шк. општине Перо Зурнић са чланом и свештеником Михаилом Карановићем, а из старог Мајдана са госп. администратором Лазаром Ђулибрком и свештеником Милом Љубојем, гдје су са честитим Србима Приједорским на железничкој штацији дочекали Његово Високопреосвјештенство са цјеливањем његове свете деснице. Пошто је ноћ била близо, Митрополит благоизволео је прегледати градњу српско православне цркве у Приједору, на чем је изразио топло признање на живом заузимању Срба Приједорчана. Те вечери преноћио је Митрополит код пресједника срп. прав. општине М. Радетића, а сутрадан 25. августа у 9 сати кренуо је са пристојном пратњом Срба Приједорчана пут Санског Моста, гдје га је на пола пута у Ништовцима грађанство Санског Моста дочекало на колима, којих је било до 20. Митрополит се је са сваким љубазно поздравио, а народ га је побожно у десницу цјеливао. Даље пут Санског Моста предуерело је Митрополита у селу Брдарима множина сељака из оближњих села на коњима, гдје су га дочекали са бурним: Живио! Ту је старац Архидјерој изишао из кола и са свима се поздравио, и народ који га у руку цјеливаше благосиљао. Остављајући село Брдаре почело је највише весеље уз живо пјевање, и из пушака пуцање, идући коњаници са барјацима у реду на прво, а за њима кола тако весело као што у Србадије бити може, све до Санског Моста. На уласку у варош Митрополита дочекало је старо и младо, велико и мало, уз бурно клицање: Живио! Звона су звонила и пуцале прангије, присцјело се је у 1 сахат по подне, гдје Митрополит са пратњом одејео у приређени стан код пресједника општинског П. Зурнића, гдје је дошло чиновништво и поздравило се са Његовим Високопреосвештенством. Тада је Митрополит обједовао са пратиоцима, а зато вријеме прангије су пуцале и народ се веселио. Варош је била сва окићена са царским ззетавама и српским тробојницама. У 4¹/₂ сахата огласило је опет звоно припремање за вечерњу, уз пуцање из прангија. У 5 сахата кренуо се је Митрополит из стана

у цркву, гдје се је силни народ слегао око цркве, гдје је отпочео вечерњу са бденијем свештеник М. Карановић са г. протођаконом Р. Бошковићем. По вечерњи Митрополит благоизволио је одвратити посјете, а затим у стан вратио се је. — Сутра дан у 6 сахата одслужио је јутрењу свештеник Јово Новаковић, парох бистрички, а у 9 сахата огласило је звоно уз пуцњаву прангија почетак освећења цркве. Митрополит уз обучених 8 свештеника обавио је освећење, а затим је слиједовала божанствена литурђија у присуству многобројног народа, свега чиновништва и одличног грађанства мухамеданског. По свршетку светог јеванђеља, које је прочитао протођакон Р. Бошковић својим умилним гласом, изговорило је Његово Високопреосвештенство значајну и поучитељну бесједу своје стаду, истакнувши важност и значај школе и признање свима онима, који су својима милодарима допринијели, да се је започето дјело довршити могло, као и моралну поуку свима сталожима. Божанствена литурђија свршена је у 11¹/₂ сахата, послије које се је упутило Његово Високопреосвештенство са свештенством у школу, уз појање тропара св. Савског, гдје је такођер обављено освећење школе и водике.

Послије тога се је Његово Високопреосвештенство у цркву са свештенством вратило, и отпуст учинило. У 12¹/₂ сахата сјело је Његово Високопреосвештенство са осталим одличним гостима за приређене астале у црквено школској авлији, које је мјесто што је било могуће најбоље окићено зеленилом и српскијем тробојницама. На славолуку, који је био подигнут на улици, натпис је био: „Добро нам дошли“ и т. д.; над вратима од цркве западно, стајао је натпис: „Живио Митрополит Ђорђе Николајевић“; на славолуку пред школом био је натпис: „Знање је сила знање је моћ“ и т. д. Тако сва авлија и школа биле су многобројним српским заставама окићене. Весела и лагана момчадија послужила су Митрополита и друге одличне госте са кафом, а потом настао је објед који је текао у најбољем реду послуживања, а уз пуцање прангија. При обједу Митрополит је наздравио Цару, на коју се је савколик народ са бурним живио одазвао, а пјевачко друштво шабачко отпјевало уз музику царску химну; затим је наздравио котарски предстојник Емануел Гроф Његовом Високопреосвештенство, гдје је свештенство отије-

вало: „Тон деспотин ће архијереја“ и т. д. а музика је свирала, и отпјевало се је „Усклик-нимо“. Затим је наздравио привремени мјестни свештеник М. Карановић Високој земаљској влади, и захвалио се гостима у име народа. По свршетку здравица предузето је уписивање добровољних прилога од стране присутни гостију, који су се на велико задовољство добровољним прилозима одазвали. Како гостима који су били присутни овој свећаности, тако и појединим родољубима који су послали прилоге, овијем се од стране општине изриче најтоплија благодарност.

Веселе је текло до 4 сахата по подне, а Србадија и Српкиње играли су коло, које је и старца архијереја веселило тако, да је и сам код кола више од 1 сахат стајао, ког је присуство још већма народ веселило, гледећи га међу собом као свог обљубљеног Архипастира.

У 5 сахата упутило се је Његово Високо-преосвештенство у стан уз пратњу свештенства и одличног грађанства и гостију, гдје се је дало одмору, које је цијелог дана како у цркви при освећењу, богослужењу и иначе са младачком снагом држао се.

Пошто се је Његово Високопреосвештенство дало одмору, весела Србадија поново се састала у школску авлију, гдје је слиједовало бенгалско освјетљење, баш кад су гости сјели за вечеру, која је довољно приређена; при којој је присуствовало чиновништво са гостима и грађанством. За вријеме вечере једнако је музика свирала разне српске пјесме, гдје се је радосно и весело вријеме проводило. По свршетку вечере пјесме српске и коло текло је све до саме зоре у потпуном реду и веселом расположењу, као што то само код Срба може бити, само кад је братске љубави и кад је слоге.

Овом приликом неможемо пропустити да оvdје јавно и искрено не захвалимо нашем брату Србину мухамеданцу племенитом Асан-бегу Чекићу, који је покљонио земљиште за цркву и школу у сред вароши. Бог га поживио и даље добра чинио својој браћи.

Осим тога, свега добровољних прилога од појединих општина српских са стране и од мјештана, грађана Срба и других пало је близу до 1600 фор.; на чему им се оvdје изриче топла благодарност и захвалност.

Сански Мост 4. новембра 1890.

П. М. К. — у. О. Г.

Крстоноше.

Српски је народ заиста до сад доста веља, жалости, зла, зулума и неправде преко себе праметнуо. Да, наш је мили српски народ разних тренутака у својој прошлости имао. Ах, и то још каквих мили роде српски!! Српски народ носио је свилу и кадифу, а пошље дошао је дотлен, да се је морао ликом опасивати и у просјачко одијело облачити. — Ах, Србине брате, Српкиње селе! Шта нам није наш мили српски народ преко себе праметнуо?!? — Па ипак је увјек макар понешто и невидљиво напредовао — и чувао све оно, што му прадједови у аманет оставише: вјеру, језик, народност и једном рјечи све што Србина Србином чини и с чим се Србин дичи и поноси. —

Сваки онај, коме је до правде стало и без да се на што обзире, већ по оној:

„Марко сине једини у мајке!

Немој сине говорити криво

Ни по бабу, ни по стричевима,

Већ по правди Бога истинога —
Немој, сине, изгубити душе;
Боље ти је изгубити главу,
Него своју огрјешити душу.“

Мора рећи, да су у српског народа дивне и предивне прошлости; да је Србин тврђи од челика, кад се је кроз небројене муке и патње храбро и јуначно одржао, те сачувао своје светиње: прадједовску вјеру, српски језик, српско име и српски понос. — Ах, Србе брате, Српкиње селе! чувао је наш мили српски народ своје светиње уз она бурна времена, кад је сабља сијевала, а глава зијевала, — а нарочито ми Срби Босанци и Херцеговци. —

Како смо ми Срби у Босни поносној и Херцег земљи кршној кроз 500 година наше српске светиње очували, — те како смо се одржали у нашим красним народним обичајима, — — то нам се заиста сваки праведан и беспристраствен човјек чудити мора. —

Ну ипак се макар до сад у свему, што је наше, т. ј. српско добро и предобро одржасмо; за што имамо благодарити; а и морамо до вијека нашем свештенству благодарни бити, јер су се они највише жртвовали за све што се српско назива. —

Долазили су, а и дан данас долазе странци са свијух страна, те проучавали наше обичаје и умотворине; проучавајући дивили су се, а и сад се диве нашим народним обичајима и умотворинама; ког цвијећа у сваком крају има, али као у Херцег-Босни и суејеткињи јој јуначној и витешкој Црној Гори заиста нема. —

Између многобројних српских народних обичаја одржат је и обичај тако звани „Крстоноше“, који се у нас у „Бос. Крајини“ колико је мени познато, чини само у селу „Кмећанима“ бањалучком котару а парохији св. обитељи „Гамијонице.“ Исти обичај замијењује житна масла, а извађа се од прилике овако:

Прије на недјељу (седмицу) дана обзнани свештеник, да ће бити у овај или онај дан. Кад дође речени дан, онда се Србадија искупи код св. манастира, ама све у свечаном одијелу. Код св. манастира поредају се све двоје и двоје, и узме сваки по једну икону (обично узимље сваки своје крсно име), један ће узети барјак, а један звонце (ова двојица иду напријед). Прије него што ће се поћи зазвоне звона и пред св. матером црквом очита свештеник богородичино св. еванђеље, и благосиља поља, ливаде и сав српско-православни христијански род. Пошље тога пођу Србадија онако уређена кроз цијело село. Док цијело село прође стаје се дванаест-пута и сваки се пут чита по једно св. еванђеље, шкропи се свештаном водицом (прочитају се сва васкрсна еванђеља). —

Том приликом носи се и водица по свима кућама, али се уноси само у стан. Станарица приправи пуну карлицу варенике и скорупа (кајмака) и накрижа здјелу (чину) сухог меса, а на сухо месо метне по два по три варена јаја. Варенику и то све метне на мети, те они (иде их по 2, а највише 3), који носе водицу морају од свачега макар понешто окушати, у случају да не окушају, станарици би јако жао било, па одмах тужи попи оне, који носаше водицу.

Који носе водицу морају станарици оставити освештаног тамјана. —

Оне куће, које су близу оног мјеста, гдје се стаје, изнијеће јела и пића, те сваком понешто дати. Они који у стан водицу уносе морају знати тропар (бар један, који шкропи):

„Спаси Господи људе твоје и благослови достојаније твоје, побједи благовјерним Христом-љубивим Христијаном нашим насупротивнаја даруја и Твоје сокрањаја крестом Твојим житељством. —

На „крстоноше“ скупи се силна Србадија, а буде их и из оближњих села манастирске парохије. Кроз село идући пјевају Срби-селяни све два а два овако:

„Крстоноше крсте носе,
А од Бога добро просе:
Дај нам Боже грозне кише,
Да нам роди шеница
И винова лозица
И шљивова гранчица.
Господи помилуј,
Господи помилуј,
Господи помилуј!“

Кад се прође кроз цијело село, онда се сви поврате к манастиру и у манастирској авлији обједују. Свака кућа наспрема што више и љепше може разних јела па донесе к цркви. Најпрво ће метнути своју столицу (софру) старијешина села (кнез), па онда сви остали. —

Познато нам је Србе брата и Српкињо селе, да нема ништа на бијелом свијету, да Србин пјесмом не испрати, — а вели и наш пјесник дични Змај Јован Јовановић:

„Хај што Србин јоште живи,
Крај свих зала —
Пјесма га је одржала,
Њојзи хвала!“

Па тако и овом приликом пошље обједна испјева се и изигра мила нам Србадија до миле воље.

Ето тр толико о „Крстоносима“ у селу „Кмећанима“, а сад да си ми мили и љубезни роде српски здраво и рахат! —

У српско-православном манастиру Гомионици (код Бањелуке) на Марков-дан 1890.

П. С. Иванчевић.

Из путничких црта.

Од М. С. *Потовића*. Посвећено митрополиту херцеговачком г. *Серафиму Перовићу*.

Још прије неколико мјесеци, позвао ме био пречасни госп. Тодор Кандић парох, да одемо и да разгледамо стару српску цркву, на *Сречању*, у турској граници.

Ја сам му више пута обећавао, па пошто нијесам прије могао, то кренемо у очи *Рођења Богородичиног* (Мале Госпојине), јер се тај дан служи у истој цркви.

Из Фоче је било прилично грађана, те смо у друштву путовали, пјевајући и веселећи се.

Ишли смо на источно котлинастом долином ријеке *Чајешине*, која се вијугаво пружила, из међу брда и долина, све до извора јој, па до утока у *Дрину*.

Разумије се, да нијесмо сви у један час пошли (пошто нијесмо кренули у сватове), те смо остало друштво причекали, код т. з. „*Шубове каве*“, даљине 1 сахат од Фоче.

Чим су и остали стигли, почеше се отвараати плоске, поче се здравити: „*Здраво довлен, здраво и одавлен! Гдје ове године, шу и до године*“.

Други вичу: „*Амин. Бог те чуо! Света ти брате молишва!*“

Чује се: „*Наздравље. И слатко ти било!*“

Пошто попијемо још и по каву, почеше се орити српске пјесме; а већ и *сунце* — које бијаше јако искочило, почело са својим зракама трептати, као да се и оно поче наслађавати у нашем весељу. Па и гора и поједини брежуљци тада, друкчији изгледаху.

Све, — све чињаше се, да је весело!

Боже! Боже! да красне љепоте, на јутарњем зраку, а особито у оваком предјелу, гдје ти је са свију страна лиснато зеленило, које опчарава и око и срце! . . .

Слава ти! кад си нас удостојио оваке љепоте; те нам душа, неки други мир осјећа, те и она радосна, као да је *прекужила* онај *варошки непријатни ваздух* . . . !

Ту смо били један по добар сахат, па смо појахали:

Неко вранца, а неко алаша; неко дору, а неко бодаша.

Одатле смо кренули, на источну страну, попијевајући разне српске пјесме, да се гора сва *ризлијегаше*.

Ах! ах! ко није био у доброме друштву, тај не може преставити себи, како смо били весели; како смо били задовољни; како смо били радосни.

У добро друштво брате!

Без друштва нема ништа!

То су знали и наши стари претци, па су и били у друштву.

Шта више, видимо, док су они били у друштву, да су дотле били и јуначни и сложнији и напредни . . .

То су они знали, па су нам и оставили златне ријечи: „*Човјек сам није никуд пристао*“.

Даље видимо, чим су се почели раздруживати, чим су почели, један другом завидјети створи се „*паклена неслога*“, те нас и раскомада на племена и нације; те постасмо неко свој господар, а неко сада туђи роб! . . .

Красно је наше име „*Србин*“, него штета што га сви нећемо, да поштујемо.

Који не љуби друштво, који не љуби слогу, ја га преклињем нек се не зове „*Србином*“; јер то име значи: „*љубав, слогу и пожртвовање*“.

Тога имена треба, да се стиди свако, који год не ради, као што му то славно име говори и заповиједа.

У крај отпадниче — кад си таки; јер вјеруј се, и тебе ће то име заборавити, па ћеш се обрести ондје, гдје ни помислио нијеси.

Опет велим: у добро друштво, нек нас види Бог!

За то оснивајмо друштва, оснивајмо задруге.

Неумрли Доситеј каже:

„*Човјек није као курјак за самоћу од Бога створен. Једна рука без друге зло стоји, а без прстију обадвије још горе.*“

Зато и опет велим:

„*Радимо за бољшак подмлатка и за унапређењем просвете у нашој милој домовини*“.

Послије 2¹/₂ сах. дођемо, под високи брежуљак „*Решине*“, према коме се уздиже *стара тврђава Херцег Свјетлана*, с' лијеву страну ријеке *Чајетине*. Иста се тврђава уздигла на стотине метара у вис.

И сад се виде срушени бедеми. Те нам је остао спомен иза *златне тврђаве*, као једна *рушевина*.

Под истим градом у Чајетини хватају се велике рибе младице.

Жао ми је, што би ме завео пут, кад би тамо отишао, те потанко описао; па с' тога се не могах свратити, а још би требало и Чајетину газити.

Даље смо ишли равним доњијем путем (јер има и горњи пут преко *Решина*, који је стрменит), и послѣ један сахат, дођемо на „*Језеро*“.

Језеро се зове, јер на том мјесту, кад падне киша, начини се повелика локва и мочвара.

Код језера има једна чесма, кроз коју тече студена и здрава вода.

По крај језера, на једној равници посједамо. Пошто се мало поодморимо, — а неки, пошто и грло поквасе, повадимо из бисага јело, те ту ручамо, пијући и причајући.

Послије ручка кренемо на сјеверо-источну страну, путујући, сад стрмо, сад равно; и послѣ два сахата, дођемо до ријеке „*Рујевице*“.

Туј Рујевица раздваја *аусириску мѣђу од турске*.

Прегазимо Рујевицу и пређемо у турску границу.

На прелазу нема никакве касарне, јер онуда не води пут главни у *Пљевље*.

Оданде смо ишли мало уз брдо, на равнином кроз лиснату растовину, и послѣ 20 минута дођемо пред *стародревни храм Успенија св. Богородице*, који се на једном брежуљку уздигао; — око кога — у наоколо налази се, неколике стотине рецкастије растова.

С' лијеве стране — одмах уз темељ црквени је велики *растови дуб*, средње висине, а широк 8 мет.; који је гордо раширио гране, те с' једном страном прекрива цркву, а с' другом страном прави испод себе хлад.

Дуб је стар преко 150 година.

Исти дуб већ је почео трухнути.

Много су погрјешили стари, — кад је исти дуб изникао, зашто га нијесу извадили, те је због њега и црква препукла одозго до пола крова, с' лијеве стране.

Да није њега, црква би се и сада у цијелости налазила.

По крову црквеном поникле су мале трешње и лијеске.

Црква је сва од камена, а и кров јој је покривен каменѣм плочама.

Дугачка је отприлике до 8 м. а широка 3 м.

Цркви је најближа кућа *Лазара Даниловића*, у кога стоји и кључ црквени.

Чим смо дошли, распарталимо коње, па сједнемо одмарати се.

Пошто нико не бијаше дошао цркви, то пукне из лаворвера два пут г. Тодор Х. Вуковић, и да знак оближњим, да се свјетина купи.

Не потраја много, док ето *Лазара Даниловића*, носи воде и подобрау ђевзу кафе

Чим нам дође викне:

„*Помага вам Бог браћо, и добро дошли*“: — „*Бог ти добро дао*“! рекосмо ми.

Рукујемо се и сједе покрај нас, питајући се за здравље.

Лазар је човјек до 50 година; жути брци пружио су му се подуго. Средњег раста, паметан и разборит.

Пошто каву попијемо, Лазар устане, те отвори цркву, и ми улегнемо у нутра да се прекрестимо.

Врата су помалешна.

Пошто се прекрестимо, сви изађу, а ја останем разгледајући.

Црква је звездена на ћемер. На зидовима нема никакве слике, нити су зидови окречени; него се види, да је зид сав од камена тесаника.

На иконостасу има стару икону „*Јерусалим, икона Богородице, Христову и још двије три од харшије*“, али су залијењене, а неке су и мишеви изглодали.

У олтару не налази се ништа, осим камене часне трпезе.

Ни пред црквом, ни у цркви, не налази се никаква писма, да би се бар знало, кад је црква зидана. Само више црквенијех врата с' двора, види се, гдје је био натпис, али је сав избијен. Сигурно, да су га Турци избили, јер из велике оданости према „*Корану*“, они су се наслађивали рушећи ђауреке богомоље, спаливајући књиге и избијајући поједине важне натписе. Јер што год посланик Божији, не донесе у „*корану*“, то не треба вјеровати.

Па с' тога је грозни „*Омар*“ и спалио *александријску библиотеку*, мислећи пријети жртву своје пророку Мухамеду. (Сад ти он ужива у џенету с' хуријама!). Еј, шта уради, нек му Вишњи плати! . . .

У цркви је за сад страшиво стајати, јер — као што сам казао, преко средине је пукла тако, да се изнутра види, — кроз шуцљину плаво небо.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Из цркве, кад сам изашао, већ бијаше се почео купити свијет. Одем опет међу моје друштво и запитам пона, да ли је чуо; или да л се зна, кад је и које зидао исту цркву.

Тада ће поп Тодор:

„Народ прича — шако сам од старијех чуо, да је ова црква задужбина славнијех Неманића — а Бог зна!

Зидали су је они мајстори, што и Пљеваљску св. Тројицу. Прича се, чим је ова црква начињена, да су исти мајстори отишли, на градњу цркве св. Тројице у Пљевљима. Дакле, ова је црква старија него и стари манастир св. Тројица, на Херцеговини“.

Можда је овај храм, баш задужбина Неманића, али сигурно прије није; јер Неманића су задужбине, много величанственије и љепше. Па вјероватно је, да је исту цркву подигао некакав народни добротвор; или и сам народ.

Но које, да је: *Слава му!* . . .

Прије 40—50 година, у *Фочи* није било цркве, или ако је и било, оно се по ћелијама (собама), вршила божествена литургија; па су фочани, чешће посјеђавали овај св. храм, — готово, о свима празничним данима.

Из ове су цркве ишли: *Јово Проданић*, *Филип Јовичић*, *Тимошије Томић фочани*, год. 1805. на хаџилук у Јерусалим.

Од како се зна — од преко 150 година, у овој су цркви служили свештеници *Кандића* *кољено*, и били су по реду: *поп Јово*, *поп Томо*, *поп Јово*, *поп Тодор*, *поп Лука*, *поп Јово*, и садашњи, *поп Тодор Кандић*.

Ова је црква удаљена од *Фоче* подобријех 5 сахати, а од *Пљеваља* до 12 сахати.

Политички ова црква спада под *пљеваљски* пашалук, но пошто је свештеник у *Фочан* котару, то иста црква припада, под нагледање *фочанског* протопрезвитерата.

До ове године (до *љетос*), ова црква није имала никакве управе, а *љетос* је намјестио *српску* *општин*у, митрополит *Серафим Церовић*; и то за пресједника: *г. Тодора Кандића*, пароха; за потпресједника: *г. Ристу Х. Вуковића*; за чланове: *Михајила Арсенијевића*, *Николу Перичића* и *Лазара Дамјановића*. Ова општина стараће се, о поправљању цркве, о набавци црквенијех утвари, о приходу и расходу.

Црква је врло запуштена, но надати се у садању ново-изабрану општину, да ће настојати,

да што прије поправи овај — готово срушени храм, који се поносито уздизао неколике стотине година; који је примио и прима у своју средину, вијерне јој поданике, те их напаја *духом* — *духом српским*, *духом православним*.

Даље се надам, да ће иста општина — или која била, настојати, те кад буде могуће *подигнути* *уз цркву* и *српску школу*, да се оближња — *сељачка* *дјеца* *уче науци*, да не остају до вијека — *код очију*, *без очију*, *код језика* *без језика* :

„Нек их грије српска жеља,
Нек их учи српска школа;
Нека српски синци буду,
Па ће вишњем — божјем суду,
Много више спремни бити,
А незнање тад' се скрити,
Које данас, нас обара,
Од богатства „ништа ствара“

Ето што је многа сиња,
Гола, боса сиротиња.
Све се више код нас рађа:

Мржња, туча, борба, свађа итд. МСП.

Јадно је и срамотно за нас, што у коме год селу, треба, да буде *српска школа*, на њихово су мјесто заступљене *комуналне школе*! . . .

Прогледајмо очима!

Што ми можемо сами учинити, да нам ваљда други помаже, и да од другог чекамо помоћ.

Сви ми знамо, што су нам стари рекли: „*свак нек се узда у се и у своје кљусе*“.

Сви то знамо и још много нешта, али ево муке, кад нећемо, да то испуњавамо . . . !

Па хвала Богу и честитој влади, кад нам је слободно подизати школе, онда пренимо се и ми из мртвила, па:

„*Подигнимо дјеци школе,*
Нек се дјеца осоколе“

На рад, нек смо људи!

Драги читаоче!

Опростићеш ми, што ја — у моме путопису чешће оступам од описивања, те прелазим на друге ствари. То чиним, јер кажем оно, што ми на срцу лежи.

Према цркви пружила се планина „*Ми-хоља*“, која се романтично протегла, до близу планине „*Ковача*“.

Још према цркви налази се село *Кржава*.

Између Кржаве и цркве тече рјечица *Бавчића*, која под *Ајловинама* — ниже *Викоча*, са љева се у *Чајешину*.

Кад је било вријеме вечерње, ушли смо у цркву, да се Богу помолимо:

За пијевницом пјевао сам ја и г. Тодор Вуковић фочан. општинар.

На пијевници бијаше *празнични минеј*, одваљенијех корица. На крајњем листу написано је слиједеће:

„Поздрав от мене и отва милога и арсѣ моме ро(ѣ)ахѣ и моме тетхѣ ристанѣ ели здравко тетах ирсо ро(ѣ)ак нека ми посале триста да се запоним“.

Поп Тодор ми је казао, да је ово његов ђед писао.

По свршетку вечерње, бијаше се подоста скупило Србадије. Почеше се ватре ложити. Почеше се пјесме пјевати а пушке пуцати. Већељу не бијаше краја! . . .

Ја се тада са неколицином шетах около цркве, гледајући, гдје се шта ради.

Свјетина једнако долазаше.

Почеше се и брави клати, и на ражњу пећи. — Као да је у очи Божића!

Мало не потраја, кад се почеше трести кола од момака и од дјевојака.

Почеше се пјевати пјесме: *кој' за коло хајд' у коло и крени коло коловѣћа*“.

Сутон је био пао на земљу, а два и два гласа уједно се чујаху, разлијежући се на дуго и широко.

Коло је играло цијелу ноћ, сад овдје, сад ондје.

По крај једног растића, сјеђаше и један средовјечан човјек, који у рукама гусле држаше.

Око њега се бијаше окупило неколико стараца те слушаху, како им гуслач гласовито попијеваше српску пјесму, од стара вакта и земана.

И један слијепец бијаше се подбочио на штап, па и он — ако и невиђаше гусала, слушаше и наслађиваше се звуком тананијех гусала и пјесмом гусларевом.

Кад видјех то призорје, и мени чисто силније срце закуца, те и ја приђох слушати.

Гуслар је тако пјевао, да су старци чешће брисали марамом сузе, које им нехотице падаху.

Па и мени — вјерујте, кану суза, јер ме узбудише осјећаји према старачким сузама! . . .

Кад је гуслар престао гуслати, настаде разговор, а ја се удаљим и одем на моје мјесто, да спавам.

Ноћ је била похладна, а небо ведро и чисто као стакло, те се виђаху и звијезде, које више нас трепетаху.

Лежао сам до зоре, али спавати нијесам могао, јер ме пјесме и врева сметаху.

Кад се зора указа, дигао сам се — разумије се дремован. Пошто сам се умио, пришао сам и сјео покрај ватре.

Док се добро расвану, сваки бијаше се подигао.

Кад је било вријеме јутрењи, уђемо у цркву. Ја сам опет био за пјевницом. Случајно уљезем у олтар, кад на часној трапези, бијаше једна стара књига, широка 4 палца, а дугачка от прилике као средњи псалтир.

Подигнем прву корицу и видјех, да је извађен први лист, па се незна одмах каква је књига.

Узнем је у руке и станем претурати, те припитах попа одкуд му ова књига.

Он ми рече:

„Та је књига још одавна у мојој кући, па са црквенијем књигама смијешала је моја дјеца код куће, те је с тога овдје“.

Како је до његовијех старијех дошло, није ми умјео казати.

Замолим га, да је по свршетку јутрење изнесем пред цркву и разгледам, нашто ми он дозволи.

По свршетку јутрење изађем пред цркву и заклоним се за један раст.

Отворим опет књигу.

На првој корици стоји написано:

„Попа Ђвћа сил писмо цаконни . . . 8 8ма-настирѣ стѣд(еници).“

Сил и кожест(в)енала книга манастира стѣденице прило(ж)но богъ домѣ

Силе писмо ермонака ачи Рѣ(в)има.

Испод овога долази грчки потпис.

На листу 86. написано је:

Грешни (в)ъ прочтох ѿва(н) Гео(р)г: Архи-ма(ндрит): Деч: ца(р): вби(т): и (Т)рона С: Сѣа(р)хъ влѣто аѿме, 1745, (1746), но ем А (30.) вокв(р)дѣв(ѣ) (се) подписах рѣком.“

Чита се:

„Грешни в' прочитох Јо(в)ан Георг(и)евић Архима(ндрит) деч(ански), цар(ски) об(и)т(ели)

и трона Срп(скога) Ђарх в' лѣто 1746 новем-
(бра) 30. во Кордовѣ Се подписах рѣком“.

Испод овога стоји написано другом руком
и ситније :

„w некоем братѣ . . . Рѣвимѣ поклонѣ
Грова Господна,“ . . .

С друге стране написано је :

„Григоріи Дрехало(в)ич от Кастрѣото(в)ѣ
Недостойны Архимандрит Нишки Царскіа вѣи-
тели и (Т)рона Сербскаго Ђарх Сіа книгѣ
мо(л)их и прочтох и не без Слез и (в)оздиханіа
поволѣхъ и ѡ(д)и(в)ихса от како(в)аго Гана и
прекраснаго цвѣ(т)а на что вкончасѣ Скуптр(ѣ)
царст(в)ѣ Сербских (в)се по Грев(ѡ) за(в)истѣ
прокле(т)а, ѡ рано неисцѣ(л)на.

Испод овога стоји другом руком написано
слиједеће :

„Во лѣто аѡг (1803.) марта мѣа прѣиде
неки брат от Калева манастира Боговаће, храма
ста, в. м. Георгиа, Гоним от проклатиа ага-
рианѣ, правди ради прочтохъ сіа историю от
стемѣ Саввѣ, и отцѣ его Симеоне . . . ѡ и братѣ
Симонѣ, при архм. Басилію, игѣменѣ Іванкии
тога стѣх обители“.

Из овога се види, да је ова књига историја.

На листу 316. стоји слиједеће :

Сію книгѣ Глаголемію историю прочтохъ,
азѣ, Рѣвимѣ ненадовѣ ро(ж)деніем от мѣста
валева, архим, м. Боговаће храм, с, с : в. м. п.
Георгиа“.

И из овога се види, да је ова књига имала
наслов „Историја“; но зна се још и из тога, што
се налазе у њој неки животописи и догађаји.

На листу 386. стоји :

„азѣме 1745 во(н)а . . .

Іван Георгије(в)ич недостоин Архимандритѣ
Дечанск и Царскіа вѣи(т)ели, и (Т)ронна Пек :
Ђархѣ, сію книгѣ моли и прочтох, и не без
воздиханіа (ж)алостнаго, ѡ Сербліи вѣднии!
Где ст : крали и Цари наши, Славѣ Я и честѣ
храдос(т)ѣ камо отправис(т)е, все. — Погревѣ
завист прокле(т)а“.

Садржај ове књиге јесте слиједећи :

а). *Живот краља Стефана Дечанскога*, напи-
сан Григоријем монахом и презвитером исте
обитељи. Цијели живот написан је на 49 листа;

б) *Живот кнеза Лазара и војевање са Тур-
цима*, написан на 12 листа;

в) *Живот св. Пешке*, написан Јевтимијем
патријархом трновским и како је пренешена у

славну српску земљу, написано Григоријем цам-
блахом на 25 листа;

Живот св. Саве, првог архиепископа и учи-
теља српскога, и оца му Симеона, написан пре-
подобним Доментианом јермонахом манастира
Хилендара на 260 листа; посљедни лист овога
житија одрезат је.

д). *Живот св. Тодора Едескога и сродника
му младога инока Михајила* написано на 17
листа;

е). *Повјест Амонија мниха о св. оцевима :
Синајију и Рашу*, написано на 23 листа;

ђ). *Повјест о господарима српскијем земаља*
колико је који поживио, како прими господство,
колико влада, и ко иза кога би, написано на
12 листа;

ж). *Сказаније од Адама, до данашњег вре-
мена* (т. ј. до времена, кад је књига написана),
написано на 14 листа; и

з). *Молитва св. апостола Павла* од змије.

При крају књиге — између сказанија и
молитве св. апост. Павла, на двије странице
написано је слиједеће писмо, које почетка нема.
Писмо гласи :

„По реченомѣ Гди вселле(т)ѣ едино мисле-
ннихъ вдомѣ и . . . ради общіхъ нѣ(ж)ди должни
есмы в : в : и воспоемнѣ(т)и в : да Сіико воз-
мо(ж)но от сомирению и союзѣ ѡ Г : Архїерен
и со всѣми да (в)ѣ тѣрпѣнии прѣмѣдро поради(т)е
и прѣмногим ре(в)но(в)аніем да ѡка(ж)е(т)е(с)а како
в : с(т)аоро пісалини стѣ и ѡ Бго Мтере обн-
(т)ели с(т)ѡденичес(т)ѣки : и Г : Г : Быв : Б :
Па(т)риархѣ Курѣ Га(в)риилѣ : пра(в)едно (т)акодо
и Г : Рашскога Курѣ Га(в)рила поради васѣ и
насѣ (в)ѣ Пер(в)ои Люб(в)и и союзѣ да содер-
(ж)итесѣ : ибо он вѣ нѣ(ж)ди вселческіи скло-
ни(т)сѣ влас(т)и и люб(в)и вашей : и с сими
посланики и нашими вѣчком и Шилоса(в)ом
Малие нѣ(ж)ко(т)ори, вещи послахомъ вамъ : едне
Броенице и еданѣ ибрикѣ и легень. а за проч :
сѣ Братом и оцем нашим игѣменом с(т)ара(т)иса
вѣдемо : тако(ж)де в : Б : за много полѣ в : и
Приличним временемъ чес(т)ію и тѣтѣлом Прото-
сингелс(т)ѣ(в)а како оца игѣмена рѣфѣма, (т)ако и
Брата Маѣмада даро(в)аніа и люб(в)и сподо-
вите как(ѣ) прилично и за оне Мо(т)ике и Бѣ-
Ѥаке Г(в)озде есмо го(в)орили да елико наиско-
рне приго(т)о(в)и и скѣ(т)ѣ : и за приход нашѣ
(т)амо квали коса возмо(ж)ном Бѣде(т)ѣ и сѣ
проч : приго(т)о(в)имсѣ оваче Бѣ в(ѣ)с(т)ѣ воз-

мо(ж)нодими Бѣде(т)ъ (Т)л(ж)кѣ Болѣзни нѣж-
ніа: но чрезъ в. Љ: Бра(т)ѣ ваше рече(ніи)...

Даље је од листа подерано, те с' друге
стране наставља:

„І(в)анѢ Стоики Я Стамени Радоса(в)Ѣ Радо-
(в)анѢ: ЕднѢ о(в)цѢ с љгне(т)ом и а ѡборак
(в)шенице.“

Испод овога је подвучена линија, па даље
наставља:

Сподови(т)ъ нас Гдѣ Бгъ тако(в)аго изва-
ніа и (ж)еланіа: а наипаче чрезъ в: Б: и с:
и в: с: и Бгѡсгоднихъ Млатвахъ, и хоѣмо и да
сподови(т)ъ насъ Гдѣ Бгъ (т)ако(ж)де чрезъ
в: Архіпас(т)ирс(т)ва всѣакого Счас(т)ѣа Благо-
сло(в)еніа воздра(в)ѣи (ж)ела(т)елнаго прише(в)ѣа
и видѣніа: съ Кото(р)имъ Срѣчнимъ нашимъ
раченіемъ (ж): (в)ъ Непрес(т)аномъ Моленіи и
Поминаніи предъ Гдѣмъ Бгомъ и предстымъ его
прес(т)оломъ и (ж)ер(т)веникомъ со всѣмъ Цѣлимъ
и Любезнимъ бра(т)с(т)вомъ за в: Б: Молимсѣ:
и внасъ предъ моли(т)исѣа Бѣдемо Преклагавъ
вѣдѣхъ и Бга да (в)сѣа на ползѣ вамъ дарѣ(т)ъ и
да многое по(ж)и(в)е(т)е время и да прило(ж)атсѣа
вамъ лѣ(т)а (ж)и(в)о(т)а! и есмь:

в: Б: в: покорни раби и Бгомолци
С(т)ѡденичскіи Конс(т)ан(т)инъ изъ с(т): с: Кон-
с(т)ан(т)инъ съ Братіама.“

Іанѡар Лаго (31) Я ПѢГ. (1763) Года:
На другој корици написано је:
„С(в)таѣ Стѡденица Храмаъ Конъ слави-
мо с(в)и обще.“

Язъ Грѣкшии раваъ ѡрѡне Іо(в)ано(в)ичъ
Написахъ Сие Писаніе Знати се када ми даде...
Таанис(т)вѡ С(т)ранѡе ви(ж)Ѣ

Сазъ Милоевичъ ѡрѡне мѡлитсѣа
Са(в)а Попо(в)ичъ.“

У књизи су листови лијепа, а слова раз-
говијетна,

Пошто књигу прегледахъ и горње преписахъ,
вратимъ је оцу Тодору захваливши му, те га још
замолимъ, да би је послао на поклон црквеномъ
музеју у Сарајево.

Послије неколико ријечи, он ми је обећао.
Толико о тој књизи.

Можда је књига иста, још гдје описана,
али ја не знам, па молимъ, да ми се опрости,
ако је кад описана, јер: што вриједи једномъ,
може вриједити и више пута.

Док сам се ја разговарао с оцемъ Тодоромъ,
дође ми г. Ристо Х. Вуковић потпресједник ове

општине и опомену ме, да одемо до *Рустам-бега*, да га замолимо, да неби забранио поправ-
љаати цркву, јер је близу његове земље. А то је
с' тога, јер је он у овоме крају, што се каже:
„и цар и краљ.“ Што он рече, то се слуша на
пјеваљ. суду.

Кад је г. Серафимъ вршио други пут кано-
ничну посјету, препоручио је општини Фочан-
ској, да настоје, око поправљања исте цркве.

Дакле, пођем ја и још неколико грађанина
Фочански. Рустам-бег није био далеко од цркве,
до пет тренутака.

Био је под једном крушком. Са њимъ је било
још 5—6 Турака, који су ред чували, за вријеме
збора око цркве. Тако је бивало сваке године.

Чимъ дођемо к' њему речемо:

„Сабах хајеросум!“

„Алахъ разиосум!“

— Како си беже?

— Добро — шуѡур алаху! А да какосте ви?
Туј око њега посједамо, те му ја рекох:

„Беже! Поздравио те је наш деспот ефен-
дија г. Серафимъ Перовић. Он је чуо, да си до-
бар и поштен, па ти је зато и спремио макуз
сѣлам; и замолио те да би настојао код пјеваљ-
скогъ паше, да неби на пут стао поправљању
ове наше старе цркве.“

Знамъ беже, да је и теби дика, кад се близу
твога земљишта, скупи онолика раја, да се Богу
помоли. — *Та и онако смо једне крви и племена,*
и ако смо друге вјере! Па кад је још од ста-
рине уобичајено, баш неби ни било лијепо, то
укинути.

Деспот ефендија, да није био неколика
дана болестан у Фочи, дошао би он овдје, да
се види с тобом, па пошто није могао, то је
нама препоручио, да теби све кажемо, те се на-
дамо, да ћеш нам и ти помоћи при поправљању
ове цркве.“

Док сам ја говорио, бег једнако чешљаше
претима браду и помало се помицаше, вичући
уза сваку ријеч: „ја! ја!“

Пошто ја изговоримъ, тада ће он:

„*Валахъ — турске ми вјере, што буде до
мене, ја ћу учинити, само ви пишете деспот
ефендији и кажите му, нека он пише на пле-
ваљскогъ пашу за то, па ће — безбѣли, мене паша
позвати и тражити од мене мунаси, па колико
будемъ кадар, учинићу вамъ на вољу.“*

То је рекао, а да Бог да, да се испуни!

Ту смо попили по једну агрлију, опростимо се и вратимо се цркви. Пошто је литургија прекинута, — а то је, да би се скупило више свијета, те кад ми дођемо бијаше поп Тодор ушао у цркву, да сврши проскомидију.

Чим проскомидише, уђемо и ми у цркву и служба се отпоче.

При свршетку службе, прочитао је поп Тодор декрет, који је оставио *Серафим* т. ј. именоване и потврђење нове општине.

Послије литургије изађемо из цркве, те посједамо ручати.

За ручком било је здравица и разнијех разговора — наравно, да је у веселу друштву било и смија до миле воље! . . .

По ручку, почело се опет трести коло: „*илаховишо, виловишо, наплешено, навезено.*“

Ја угледам једног старца, гдје сјеђаше под великијем дубом у хладу.

Приђем к њему.

— „Здрав стари!“

— „Добро, како си ти синко!“

— „Да што си ти сам стари?“

— „Да шта ћу? Ова младеж сада не бегенише са старијем. А Бога ми синко, док су се стари поштовали, много је нешта боље и љепше било! Данас је све наопако!“ . . .

— „Е шта ћеш де стари . . . Младост, кд младост . . . Ври крв, стари . . .! Знаш ли?“ . . .

— „Валах је баш тако. Но дану бар ти сједи овдје код старога.“

— Хоћу — валах стари. Пошто ја сједох тада ће старац :

„Ја колико памтим — у моје 85 година, много се нешта промијенило. Многи су помрли, а многи се родили. Боже слава ти! (прекрести се) кад си ти све лијепо уредио. Но валах синко, баш немаш право, што носиш, то на себи страшило. То се у нас прије није носило.

Ах, лијепе старе српске хаљине! Кад би их какав младић, — такав као ти обукао, е „*дај два ока, да га се нагледају!*“ Тако је било, а данас је са свим друкчије!“

„Е шта ћеш стари! *Од шта вакали, од тога и вртјеме.* Но молим те стари, — ти безбели знаш, де ми што причај о овој цркви.“

Старац пошто се мало искашља, рече:

„Мој синко и овдје се данас, много нешто промијенило. Прије кад би ко дошао цркви, гледао је одаклен ће га ко убити. — Истина и

данас је над нама Турчин господар, али је мало друкчији, него прије.

Причали су ми, све до 1839. године, да су донесли свештеници овдашњијем безима, *по оку каве и једну лисичију кожу*, јер им друкчије нијесу дали цркви долазити, ни у њој се Богу молити.

1839. године дође — по обичају *Авди-бег Бавчић* и заште речени осијек: Народ се побуни. Међу њима један старац, по имену *Лазо Ландало* — свијет'о му образ био! — стане у средину народа и викне:

„*За дрва људи! Зар да се није слободно Богу молиши? Чекај Турчине, да ти за све плашимо!*“ Бег се препадне и побјегне, те од тада је престало и то узимање.“

Старац пошто ми исприча, с' њим се поздравим, те одем своје друштву које се бијаше почело спремати, да иде у Фочу.

Ова је црква више пута од Турака харата, али се увијек у њојзи служила божествена литургија: увијек су јој Срби долазили, те се Богу помолили, ма и један пут у години.

Већ бијаху 4 сахата по подне, кад ми појахасмо оседлане коње.

Неколицина је фочана остало, да ноће код Лазара Даниловића куће, а ми се опростивши с' њима, прекретимо се и пођемо назад.

Оне што су остали, обећалисмо их причекати сјутра дан у еелу Папратну, гдје смо ми и били пошли на конак; јер је туј славио *крмену славу* — св. *Аким* и *Ану* домаћин *Тодор Чанчар*.

У Папратно смо дошли на један сахат пред акшам.

У Чанчара бијаше дошло неколико узовница, који бијаху пред кућом и пјеваху: „*дај да једном запјевамо!*“ Са свима се поздравимо. Сви зађоше оца Тодора у руку љубити, вичући: „*благослови оце! благослови оце!*“

— *Да сте благословени дјецо!*

Ми посједамо по крај њих, а двојица из домаћинове куће распарталише нам коње.

Овдје је обичај по селима, да се у очи крене славе честита, иста слава, те смо тако и ми честитали.

Пошто се мало одморимо, поче поново веселе, да човјека чисто занесе, слушајући и гледајући, како се *и неук* *Србадија* наслађава у српскијем пјесмама; како им живо срце игра радосно; како се и они поносе, са својом — српском пјесмом!

Све-све то човјека развесели, па заборави и на тугу, која га је до тада гонила, или гони.

Овдје је обичај о кренијем славама и колач износити, те га за софром ломе. Колач ломе исти дан крене славе у вече.

Ја припитам долибашу, шта говори кад се оће да ломи колач.

На то ми он рече:

— Узме се — брате најприје колач и окреће вичући:

Помози Боже и весели Боже! За овога сретнога колача. Да Бог да, да буде овај колач сретан и хајурли! Колика га гонила ријека, толико било у нашег домаћина млијека; колика га млио млин, толики у нашег домаћина био сир.

У нашег домаћина, да му буде здраво и весело. — Ако Бог да!

Колики му је поп, толики му био сноп. Колики су у попа ђакови, онолики му били клави. Колика му кланица, толика му граница.

На гувну му много, а у кући споро, намно (образли) и берикешно.

Да му буде стадо здраво и весело!

Кад му год стадо одило, све му кући, здраво доходило и кући вајду доносило: сир, масло и дукаше; и здрависте ми, за сретна колача!

Натегне из буклије и за тим се ломи колач¹⁾

По вечери настале су опет пјесме. Туј бијаху и неколике дјевојке, те се и ту окрену српско коло „члаовишо, виловишо.“

Тако је трајало, до послије полу ноћи, те се онако уморни поваљамо на прострту сламу пред кућом и отспавамо лаки санак, у коме нас и сунце пробуди.

Устанемо, умијемо се, поменемо Бога, те нам у том и планинка изнесе, да доручкујемо.

Таман ми почели јести, кад ето ти нам и осталога друштва са Сречајња, те и они посједаше и ту, у шали и весељу доручкујемо.

Послије јела опростимо се са свима и кренемо у Фочу. Сад смо ишли горњијем путем, управ низ брдо Ретине, кроз понситу лиснату — растовину и послије 3¹/₂ сахата, дођемо у Фочу, поздравивши се један с' другијем и захваливши се на друштву, разиђемо се, сваки својој кући; оставши нам у памети лијепо друштво и весеље, чега ћемо се сјећати много и много.

У Фочи, на Крстовдан 1890. год.

¹⁾ Овај лијепо српски обичај има и сада у Пљевљу и Чајничу, само се овдје ломи колач за ручком. Занимљиво је, кад долибаша и домаћин ломе колач и кад се послије пољубе, а колач окречући вичу: „коло одило, поље родило“ и т. д. За буклију се узима обично једна калајли ђаса, у коју се наспе вина и метну неколике јабуке. Преломљени колач, дојели се присутнијем, а мањи комад оставе домаћину, вичући: „ево ти домаћине колача, на остави, јер може поп доћи“. За тим свак редом здрави из буклије. Колач се ломи иза очитане славе.

За вријеме ломљења колача, сви су присутни на ногама, ово је укратко како се у Пљевљу ради; а вое сам још из дјетинства запамтио, како је сад не знам, само знам, да се и сад колач употребљава“.

„Марко“

Српске пословице.

Прибрао С. Бјелајац, свештеник.

1. Ако прасе сања, заиста је о помијама.
2. Што љепша бирташица, то скупље вино.
3. Свијећа је свијећа, ако је слијенац и не види.
4. Пси раскваре пријатељство за рад голџ кости.
5. Отмјене госпе трећег мјесеца рађају.
6. Многи по обљак у куле зида, а на земљи није кадар ни колибе.
7. Ко хоће ђавола у кући да има, нек жену вријећа.
8. Ко се за новце жени, тај пристаје поново служити.
9. Ко ђутурице живи, ђутурице га и ђаво однесе.
10. Кад се попови свађају, ђаволи се радују.
11. И звоно непрестано у цркву зове, а никад нико у њу не дође.
12. Гдје се парохије продају, ту попови вапар држе.
13. Великој господи не ваља у зајам давати.

14. Боља је кашика дјела, нег' сепет ријечи.
15. Боље једно „овако“, нег' десет „може бити.“
16. Кад поданици залармају, ваља господари добро уши да подигну.
17. Кад село гори и пошина се кућа пуши.
18. Нека је Јуда три пута крштен, опет ће Христа продати.
19. Чим луду похвалиш, одмах за педаљ нарасте.
20. Шест дана лези, а седми дан пред црквом сједи (веле просјаци).
21. Тврдица код пуних сандука гладује, јер ђаво кључеве носи.
22. Старост је болест, од које свако умријети мора.
23. Свакоме се свој начин допада, зато и јест пун свијет луда.
24. Он чује и кад буве кашљу.
25. Нове чизме и нова господа највећма тиште.
26. Мирашчија ако и плаче, потајно се смије.
27. Мале лопове стријељамо, а великима се клањамо.
28. Ко није кадар три жене ранити и одијевати, нег се не жени.
29. И зуби језик уједу, па опет добре комшије остају.
30. Зло на коњу долази, а на пужу одлази.
31. Данас мора човјек и одостраг очи имати.
32. Боља је шака силе, нег' товар правце.
33. Тврдици не треба другог зла желити, нег' дуг вијек.
34. Старо се непријатељство часом понови.
35. Од осмјешљиве жене и ћутљива кале највећма се чувај.
36. На педаљ одличија, аршин лудости на дорасте.
37. Мале је људе Бог створио, а клипани у бари расту.
38. Карта је ђаволски требник.
39. Изгубљен ко чивутска душа.
40. Жене и вино цио свијет залуде.
41. Гдје се о пакости ради, ту једна жена више ваља, нег' десет људи.
42. Бог даје здравље, а доктор прима плату.
43. Боље је дати и механцији, нег' апотекару.
44. Са великом господом ваља свилене ријечи говорити.
45. Да је вода добра, све би жабе хатови били.
46. Зна он и шта гавран грахће и што лисица штекће.
47. Није срећа пуна врећа. (Овако је рекла једна цура, коју су наговарали, да пође за постарела момка, који је био доста имућан).
48. Госава човјека и бркате жене увијек се клони.
49. Пропао ко Суљага на „Вису.“ (У вријеме окупације скупи неки Суљага Ширбеговић из Маглаја, чету незадовољника и оде на брдо „Вис“, које се налази недалеко од Маглаја, више села Ракотића, да тамо дочека Швабе. Како су сељани из околних села морали ову чету хранити, то им се брзо досади, па једне ноћи договоре се њих неколико сељака, те са четири стране опале из пушака по неколико пута, а Суљага и његова чета држећи, да су Швабе удариле, нагну куд који без обзира.
50. Изио ватру ко Анто у чизмама. (Кад су оно царевећ Рудолф (сада покојни) и царевећка Стефанија, долазили у Босну, ишло је пуно депутација, да их дочекају и поздраве у Сијековцу, међу којима била је и депутација из Маглаја, у којој је био један римокатолик Анто, који хотећи се мало модерирати, не хтједне ићи у опанцима,

него позајми од некога чизме, које су биле малене, да их је једва некако на голе ноге натукао, па му чизме тако насакале ноге, да су га последије дуго и јако бољеле. Ову сам пословицу први пут чуо из уста Мустај-

бега, начелника маглајског).

51. Што ти се питам, ја ти се питам на град на Сјеницу, само ми донеси јунгу масла.

Одликовани.

Василије Ивезић, парох и надзиратељ протопрезвитерата у Мостару, одликован је актом АЕ и Митрополита Херцеговачког г. Серафима црвеним појасом 20. септембра 1890. број 707.

Ђорђе Периновић, парох у Билећу и надзиратељ протопрезвитерата, актом АЕ и Митро-

полита Херцеговачког г. Серафима од 22 септ. 1890. број 712 одликован је црвеним појасом.

Сава Симић, парох у Љубињу и надзиратељ протопрезвитерата, актом АЕ и Митрополита Херцеговачког г. Серафима од 24. септ. 1890. г. број 717 одликован је црвеним појасом.

Наименовани.

Стеван Правица, срп. прав. учитељ, свршени богословац, родом из Бијелача (котара Требињског) наименован је за тајника Херцеговачко-захумске АЕ и Митрополије од 25. септ. 1890. бр. 724.

Патрикије Комадановић Поповић, парох у Чајничу наименован је за надзиратеља протопрезвитерата Чајничког дне 27. новембра 1890. г. број 871.

Премјештени.

По молби, жељи општина и пароха, а неки и ради мира и реда у парохијама, премјештени су ови пароси :

Милан Марјановић, парох ребровачки, у баналучком протопрезвитерату, по својој молби, премјештен је на упражњену парохију Сански Мост, у котару и протопрезвитерату Сански Мост.

По молби и жељи општине у Новом, као и пароха Карановића, премјештен је томински парох **Михајило Карановић** из Санско-моског протопрезвитерата на парохију Б Нови, костајничког котара.

Досадашњи новски парох **Цвјетко Шпирић**, усљед потребе премјештен је на већу парохију

Томину, а уједно му повјерена је и парохија Илица на половично администрирање.

Усљед захтјева организације парохија протопрезвитерата Санског Моста, досадашња засебна парохија „Дабар“ спојена је са парохијом Сански Мост у једну цјелину, те због тога премјештен је дабарски парох **Лазар Поповић** на упражњену парохију Липник, у котару Сански Мост.

Еминовачки парох **Никола Ивановић**, због оскудице за катихизацију способног довољног броја пароха у котару и протопрезвитерату дервентском, премјештен је са парохије Еминовци у протопрезвитерату Сански Мост на упражњену парохију Нови Град у котару и протопрезвитерату Дрвентскоме

Читуља.

† **Атанасије Комадановић**, протопрезвитер у Чајничу, послје кратког боловања преселио се у вјечност 26. новембра 1890. год.

Покојник је рођен 1834. а рукоположен за свештеника 1853. год. Био је примјеран пастир

пун побожности и доброте, узоритог владања ревностан свештеник обљубљен од свога народа и духовне власти, код којих је својим радом свагда све више уважење и поштовање добио.

Лака му земља и вјечни покој.

Разно.

Освећени антиминос. Дана 2. децембра о. г. благословом Његовог високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског господина Ђорђа Николајевића, а по изложеном правилу у „Дополнителном Требнику“, унешен је освећени антиминос уновосазидану православну цркву у Приједору. Овај чин извршен је од дотичног протопрезвитера са 5 свештеника судјелујућих а у присуству многобројног народа.

Нова народна (комунална) основна школа у Приједору. Као што смо извјешћени отворена је народна-комунална основна школа дана 3 новембра о. г. по новом кален. у Приједору. У ову новоотворену школу уписано је и пошло је 42 православне дјеце, које мушке које женске. Вјеронауку отпочео је предавати протопрезвитер Илија Зеленика.

Чудно нам је, да поред српско-православне основне вјероисповједне школе у овом мјесту, толики број православне и српске младежи полазе комуналну школу?!!

Исповијест старокатоличких епископа: У име Пресвете Тројице. Јован Хајкамп, архиепископ Утрехтски; Каспар Јован Ринкел, епископ Шарлемски; Корнелије Дигендал, епископ Девентерски; Јосиф Хуберт Рајкенс, епископ Германски старокатоличке цркве; Едвард Херцог, епископ Швицарске Христово¹⁾ — католичанске цркве; сабравши се ово двадесет четвртога септем. хиљаду осамсто осамдесет девете године у архиепископској пријестолници у Утрехту и призвавши Светога Духа, издајемо ево ову изјаву:

Католичанској цркви.

Сабравши се, у слијед позива супотписаног архиепископа Утрехтскога, ради договора, за-

¹⁾ Швицарци називају себе не „старокатолицима“, већ Христовим католицима (Christ-katholiken), да би се тим јасније разликовали од папских или ватиканских католика.

кључисмо: да ћемо се у напријед, од времена до времена, сабирати у мјесту ради договарања о општим стварима уз судјеловање нашијех помоћника, савјетника и богослова.²⁾

На овом првом збору нашем држимо да је нужно, да у општој изјави укратко изређамо оне, црквене основе, по којима смо ми до сада отправљали нашу епископску дужност а по којима ћемо и у будуће отправљати и које смо ми не једаред имали прилике да их исказујемо.

1) Ми се стално држимо старог црквеноскога основног правила, које је изразио Вићентије Лирински у својој изреци: „*id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est enim vere proprieque catholicum*“. (Ми да се држимо онога, што се свагда је, свагда и од свију вјерује, јер је то право и сопствено васеленско.) — Према томе ми се држимо вјере старе цркве, као што је изражена у васеленским симболима и у свестрано признатим догматичким установама васеленскијех сабора нераздијељене цркве прве тисуће хиљаде година.

3) Одбацујемо ватиканске декрете од 18. јула 1870. г. о непогрјешивости и о свеопштем епископству или о црквеној свевласти римскога папе, јер се исти опирају вјери старе цркве и руше староцрквено устројство. Но то нам не смета, да му признамо историјско првенство, као што је признато било римском епископу, као првоме међу равнима (*primus inter pares*), на многим васеленским саборима и оцевима старе цркве уз пристајање свију цркава прве тисуће хиљаде година.

3) Исто тако одбацујемо објаву Пија IX.

²⁾ Старокат. епископи имју уза се своје генералне викаре (замјенике); у црквеним савјетима, који се састоје из бираних заступника под пресједавањем епископовим, има свакад богослова и канониста (научењака).

од 1854. г. о „непорочном зачатију Маријином“,³⁾ јер нема основа у светом Писму и у преданију првијех вијекова.

4) Што се тиче другијех, у кашњим столѣћима римским епископом изданијех догматичких декрета, булла: Unigenitus (једнородни), Auctorem fidei, силабуса од 1864. г. итд. то ми њих одбијамо, у колико се они опиру учењу старе цркве и не признајемо их за мјеродавне. Осим тога понављамо ми све оне протесте (просвјед), које је већ у пређашња времена управљала на Рим стара Холандска католичанска црква.

5) Ми не примамо што се тиче дисциплине изражене у установама Тридентскога сабора, а догматичке његове установе примамо само у толико, уколико се оне слажу с учењем старе цркве.

6) С обзиром на то, што је света евхаристија издавна сачињавала средиште богослужења у католичанској цркви, држимо за своју дужност изјавити исто тако, да се ми са свом вијерношћу у цијелости и тврдо придржавамо старе католичанске вјере односно [свете Тајне жртвене, светог тајанства жртвеника,] вјерујући, да под видовима хљеба и вина примамо само суште тијело и крв Господа нашег Исуса Христа.

Евхаристијско богослужење у цркви није продужавајуће се понављање или понављање примирителне жртве, једном на свагда принесене Христом на крсту; но жртвени (богослужења) његов значај састоји се у том, да је оно непрестајући спомен на њу и обављајућа се на земљи збиља присутност тога једног приноса Христовог ради спасења искупљеног човјечанства, који се (принос), по Јевр. IX. 12—12.. продужује свршавати се Христом на небу, као што Он сада предстоји за нас (заступа нас) пред лицем божијим (Јевр. IX. 24.)

При таквом значају евхаристије у одношењу према Христовј жртви, она је у исто вријеме

³⁾ Од свете Анне.

освећена жртвена вечера, у којој вјерујући, који се причешћују тијела Господњег и крви Господње, имају општење, саобраћај — јединство међу собом (I. Кор. X. 17).

7) Надамо се, да ће трудбе богослова успјети, држећи се тврдо вјере нераздијелене цркве, да се постигне споразум гледе разлика које су поникле са добом црквеног раздијелења. Свештенике који спадају под наше руководство, савјетујемо: да имају у проповједима и поукама у првом реду битне хришћанске истине вјерске, које се по свуда признају, за одијелење у црквеним одношајима вјероисповједи; при пресуђивању постојећих још противословља да пажљиво избегавају сваку уврједу истине и љубави, — те ријечима и примјером нека наводе чланове нашијех општина да се према иновијерцима владају по духу Исуса Христа, који је свију нас Искупитељ.

8) Држећи се тврдо и свом вијерношћу учења Исуса Христовог, а уклањајући од себе заблуде, које му се по човјечанском узроку намећу све црквене злоупотребе и јерархичка довијања, надамо се ми, да ћемо са најбољим успјехом поради на супрот невјерију и вјерском равнодушју (летаргији) — највећем јаду нашега времена.

Дано у *Утрешцу*, 24. септембра 1889. г.

Слиједи потписи горе спменутих архиепископа и епископа.

„Црквени Бѣсникъ“.

Исправак.

У XI. свесци овог листа поткрале су се неке знатније погрјешке у чланку „Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде“, а ове су: На стр. 418. први ступац, 3. ред од горе стоји сав а треба *сам*. На стр. 418. први стубац, 16 ред од доле стоји која а треба *које*. На стр. 418. други стубац, 12 ред од горе стоји *развитка* а треба *земљишта*. На стр. 419. први стубац, 11 ред од горе стоји *накосити* а треба *накопати* и

Књижевне вијести.

Свето крштење у православној цркви краљевине Србије за свештенике и народ. Саставио Живота С. Миловановић, парох у Ваљеву (Србија). Књига ова садржи 114 страна а цијена јој је 50 новч. Садржај: 1. циљ, 2. Крштење је

тајна, 3. Благост дар Божији, који се крштењем добија, 4. Грјеси праотаца; 5. Крштење замјенује обрезање, 6. Лица која могу вршити крштење, 7. Лица која се могу крстити, 8. Крштење се не може повторити, 9. Знамење, 10.

Обред оглашења, 11. Обред одрицања сатане, а удружење с Христом, 13. Освећење воде, 14. Уље, 15. Крштење, 16. Миропомазање, 17. Благ дар Божји, који митропомазањем добија, 18. Вход, 19. Омивање и стрижење, 20. Значај кума, 21. О сродству по крштењу, 22. Кретионица, 23. Увођење крштеног у скуп црквени, 24. Крсти знак, 25. Разлике међу хришћанским црквама односно крштења, 26. Разлике односно миропомазања, 27. Крштење Срба, 38. Сујевјерни обичаји при крштењу, 29. Света црква и кривични закони шта веле родитељима, 30. Записивање крштени у протоколе рођених, 31. Примједбе, које су у првом дјелу означене бројевима, а којима се допуњава први дио, 32. Нужне напомене за свештенике, 33. Бесједа, говорена на Богојављење.

Задужбине у одбрани Српства. Брошура од А. Чумића. У Биограду парна штампарија Д. Димитријевића (Јеланска улица број 1.) 1890. стр. 18. Писац ове брошуре зрело и темељито разлаже, да је данас најпотребније, да се приход књижевног фонда „Задужбине Коларчеве“ употреби на одбрану српске народности у Старој Србији и Македонији.

ПАРОХИЈАЛНИК

СИРЋЧЪ ТРЕБНИК

на свакој парохинској потреби

сасвим је готов и може се добити код издавача Витомира Марковића и Павловића трг., или у књижари Валожкића. Београд¹⁾. Ова књига има 34 *табака*, повезана је у кожи а по формату веома је подесна за потребу у парохији.

Цена је 12 дин или 6 форинти.

Парохјалникъ је најпотпунији православни Требник који се још одликује како систематском подјелом таке и богатом садржином, коју овдје и износимо;

ОГЛАВЉЕЊЕ И СВАТЫА ТАИНЫ.

а. Крешћеније и Миропомазаније.

1. Молитви в первији ден по виегда родити женје отроча.

2. Молитва, во жеже назнаменати отроча, пријемљушћеје имја во осми ден рожденија својего.

3. Молитва женје родилницје, по четири-десџах днеш.

4. Молитва во жеже сотворити оглашенанаго.

5. Посљедованије свјатаго Крешћенија и Миропомазанија.

6. Посљедованије св. Крешћенија вкратцје страха ради смртнаго.

7. Молитва женје во јегда извержет младенца.

¹⁾ Кома је удесније и хоће, може ову књигу и код „Књижаре Луке Јоцића у Новом Саду“, такођер по 6 ф. добити. Уред.

в. Причашћеније и Покајаније.

8. Посљедованије о исповједији вкратцје.

9. Молитва над разрјешајемим от запрешћинија.

10. Чин јегда случитеја вкорје болному дати причастје.

г. Б р а к.

11. Посљедованије о обрученији.

12. Посљедованије вјенчанија.

13. Молитва на разрјешеније вјенцев в осми ден.

14. Посљедованије о двобрачном.

д. Јелеосвјашћеније.

15. Посљедованије свјатаго јелеја.

Б. СЕАЩЕННЫА ОБРАДИ.

а. Предуготовителнаја к смерти.

16. Чин бивајемј на разлучение души от тјела, виегда человек долго страждет.

17. Молитва на исход души.

б. Погребенија и Панихиди.

18. Чин погребенија младенческаго.

19. Посљедованије погребенија мирсих человек.

20. Посљедованије о усопших на сватују Пасху, и во веју свјетлују недјељу бивајемји.

21. Посљедованије о усопших, сирјеч Панихиди — парастос.

г. Различнија молитви.

22. Посљедованије малаго освјашћенија води.

23. Чин призиванија Свјатаго Духа при начати ученија Отроков.

24. Молитва над коливом.

25. Чин благословенија и рјезанија колача.

26. Чин совершенија крјестнаго хода име нујемаго литија.

27. Чин совершенија кълатви.

Канон молебнији ко пресвјатјей Богородице

29. Посљедованије обшћаго молебна.

30. Посљедованије молебна за бољашћаго.

31. Молитва на вејакују немощ.

32. Молитви врачевскија.

33. Молебное пјеније о недужних многих или о једином.

35. Молитва сватих седми Отроков о немощњем и неспјашћем.

35. Чин благословенија супруг чад немощних.

36. Молитва на вејакују бољезни скотов и молитва свјатаго Модеста.

37. Чин благословенија пчел.

38. Чин благословенија новаго меда.

39. Молитва во жеже благословити стадо.

40. Чин благословенија винограда.

41. Чин бивајемј на нивах, или вертоградје ашће случите вредитис от гадов, или иних видов.

42. Молитва на основаније дому.

43. Молитва јегда кто имат внити в дом нов.

44. Молитва о копанији кладјазја.

45. Молитва над кладјазем новим.

46. Чин благословенија пивници.
 47. Моцтва на благословеније вина.
 48. Чин благословенија мелници.
 49. Чин благословенија новија пешћи к хљебопеченију соруженија.
 50. Чин бивајем, ашће случитеја чесому скверному иаковулибо впасти в кладјаз воднији.
 51. Молитва во јеже благословити брашна, мјаса во свјатују и великују недјељу пасхи.
 52. Молитва во јеже благословити сир и јаца.
 53. Молитва над сосудом оскверншимсја.
 54. Молитва над пшеницеју оскверншејусја, или мукоју видом њеким.
 55. Молитва над солију.
 56. Молитва над сјејанијем.
 57. Чин благословенија и освјашћенија гробија.
 58. Чин благословенија и освјашћенија надгробнаго креста.
 59. Чин освјашћенија вакија вешчи.
 60. Чин благословенија и освјашћенија разноличних икон.
 61. Посљедованије в бездождије.
 62. Посљедованије молебнаго пјенија ко

Господу Богу нашему Исусу Христу, пјеваемаго во времи безведрија, јегда дожд многи безгодно идет.

63. Посљедованије в синоположеније.
 64. Молитва тому, иже лживо класја.
 65. Молитва тому, иже преступи кљатву.
 66. Молитва о јеже разрјешити хулитеља свјатини.
 67. Чин биваемији ашће случитеја чесому сверному или нечистому впасти в сосуд вина или јелеја, или меда или иного чесого.
 68. Молитва по причашченији грозди, в 6. ден Августа.
 69. Посљедованије молебное, сирјеч молитва свјатаго Василиа.
 70. Васкресни тропари.
 71. Тропари и кондаки на праздники Господскија, Богородици и Спасителеи, мјесјацослову церковному.
 72. Тропари обшчија.
 73. Пјесни духовнија.
 74. Како се може за сваку годину наћи, у који дан пада ускрс.
 75. Сборник дванадесјати мјесјацей

Позив на претплату.

Са овом свеском односно бројем завршује се четврта година, како је почео излазити овај лист „Источник“.

У колико је било успјеха поред свију тегоба и околности, за сво вријеме изласка овог листа, — од почетка на до данас, — и у колико се одговорило утврђеном програму, — остаје да оцјене поштовани читаоци.

Но смјело можемо напоменути: да, одзив који је овај лист нашао код браће свештеника, појединих побожних Христијана и родољуба, — који нам ласкавим писмима више пута одобрише правац листу — храбри нас да неклонемо и у будуће у предузетом послу, за који једино желимо да буде на славу Богу, на добро цркве и на корист свештенства и српског рода у овим покрајинама.

Необзирући се на оне, који овом листу подривају темељ још одавна, из познатих њихових себичних намјера, интрига и интереса; и одбијајући све њихове неумјесне и подле подвале, а у том увјерењу ласкајући себи: да је наш рад ма колико било од користи свештенству и народу нашем, јер ми стојимо на томе становишту: да мир, љубав, слога и заједнички и не лицемјерни рад, јесте прави пут којим ће се доћи до стварне користи а не сијање раздора, којег да нас Бог сачува у данашњем времену.

Користећи се прибављеним искуством, напоменом браће свештеника, савјетима пријатеља и обећавањима од неколико припознатих књижевника, да ће нам своје радове шиљати — ријешили смо се у име Бога да наступајућом годином 1891-ом наставимо уређивање и издавање овог листа, нежалећи ни труда ни пожртвовања, у колико нам наше силе допуштају.

Обим, формат и цијена овом листу у идућој години остаје иста као и ове године.

Српски учитељи на српским и комуналним школама као и ђаци добијају лист у пола цијене, ако унапријед пошаљу претплату; а свима осталим цијена је 4 фор. на годину.

Претплата се шаље:

Српско-православној АЕ. М. Конзисторији сарајевској; а рукописи: Уредништву Босанско-Херцеговачког Источника, Сарајево.

Протопрезвитери и надзиратељи умољавају се да што прије пожуре се и претплату покупе од подручног свештенства и власништву пошаљу поштанском напутницом, а уз то у службеном допису на конзисторију назначе име и презиме свештеника, који је претплату положио и из које парохије, као што су то и до сада чинили.

Још и овај пошљедњи пут позивамо — осим свештенства Дабро-босанске епархије — и најљудније молимо све старе наше дужнике, који су од почетка па до данас примали лист, а нису подмирили претплату за ову годину (а неки и за 1888 и 1889 годину, нека изволе то учинити најдаље до 30 јануара 1891 год., како би и ми наше рачуне у ред довели и са штампарском их расчистили.

Свима пак који су овогодишњу претплату измирили, наставићемо слати им лист и у идућој години, молећи их да пошаљу нову претплату, јер овај лист нема никакве друге потпоре, но једино са претплатом подмирује своје трошкове штампарске, велику поштарину плаћа и свој опстанак осигурава.

Остали, који би вољни били да овај лист држе, нека изволе с претплатом јавити се, означивши тачно своју адресу и мјесто пребивања.

Молимо сваког брата свештеника и пријатеља, да се потруди, те у свом мјесту — својој парохији, прибави бар по једног претплатника, а то може сваки учинити, ако је пријатељ овог листа, и ако му жели сигурна опстанка. Поред тога молимо браћу свештенике, да нам по могућности својој достављају у лист поучне чланке, бесједе, дописе, старине и све што засеца у наш црквено народни живот и бољитак.

Непропуштамо овдје јавно и од свег срца захвалити се досадашњим сурадницима и пријатељима овог листа, који су нам своје радове шиљали и морално и материјално овај лист подпомагали, надајући се да ће и у будуће то чинити, а све за напредак наш и нашу духовну заједницу, која нам је неопходно нужна у данашњем времену, те да сложним радом савјетима, братским споразумом оправдамо свој свети позив.

Овом приликом Уредништво Источника моли протопрезвитере и надзиратеље, да би исвољели *непосредно* шиљати уредништву изводе из записника свештеничких сједница и свога рада, тако, како би уредништво могло на основу тих извода општи преглед састављати и у листу изнашати; јер то ће користити: 1. Што ће тим прегледом (који ће од три до три мјесеца излазити у листу) сво свештенство увидјети рад свију сједница; а 2. Што ће према томе моћи удешавати свој програм рада у појединим сједницама. Тим би се постигла једнообразност у многостручним дужностима свештеничким; тиме би се више користило српској цркви, православљу и српском народу, кад би свештеничке сједнице биле у свези у раду своме и одређиво им се правац једнак.

Напошљетку овдје наглашујемо да никаква интереса и материјалне користи нетражимо од листа, него шта више да ћемо цео пријетек — ако га буде и кад се стари дугови подмире — од претплате преко свију трошкова око листа од идуће године уложити у фонд свештеничких удовица и сирочади, који ће се у име Бога кроз кратко вријеме установити и правила прописати.

Власништво и уредништво Босанско-Херцеговачког „Источника“.